

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

Kritická reflexe próz Kateřiny Tučkové

The Critical Reflection of Prosaic Works by Kateřina Tučková

Magisterská diplomová práce

Bc. Pavla Hartmanová

Vedoucí práce: doc. Mgr. Erik Gilk, Ph.D.

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

(podpis)

Děkuji vedoucímu práce doc. Mgr. Eriku Gilkovi, Ph.D. za podnětné připomínky a svědomité vedení práce, Kateřině Tučkové za poskytnutí informací o své tvorbě a za pomoc s překladem pplk. Ing. Miroslavu Krčmářovi.

Obsah

Úvod	1
1. Život a dílo Kateřiny Tučkové	3
1.1. Výtvarné umění.....	5
1.2. Literatura.....	7
2. Montespaniáda	8
2.1. Pozitiva	10
2.2. Negativa	11
3. Vyhnání Gerty Schnirch	13
3.1. Kritická reflexe	15
3.1.1. Originalita námětu	16
3.1.2. Pozitiva	17
3.1.3. Negativa.....	19
3.1.3.1. Postavy.....	20
3.1.3.2. Gerta Schnirch	23
3.1.3.3. Jazyková neobratnost.....	25
3.1.3.4. Genderové schéma.....	27
3.2. Medializace románu.....	27
4. Žitkovské bohyně	31
4.1. Kritická reflexe	37
4.1.1. Pozitiva	39
4.1.2. Negativa.....	44
4.1.2.1. Nadbytečné pasáže	46
4.1.2.2. Postavy.....	50
4.1.2.3. Dialekt	52
4.1.2.4. Zpracování	54
4.2. Medializace románu.....	56
Závěr	61
Anotace	64
Resumé	65
Seznam použité literatury	67

Úvod

Křehká dívka co píše tlusté romány, talent, který se vyplatí sledovat, pozoruhodný zjev, a dokonce i jeden z meteorů současné české prózy. To je jen nepatrný výčet obdivných charakteristik, kterými recenzenti a kritikové titulují Kateřinu Tučkovou. Najdou se ale i tací, kteří ji považují jen za produkt popkultury a autorku čtenářsky průměrných a podbíživých románů.

Přestože Kateřina Tučková debutovala v roce 2006 nepříliš úspěšnou novelou *Montespaniáda* a vydala od té doby „pouze“ dva romány, vzbuzuje velkou mediální pozornost, vyvolává diskuse kritiků a láká do knihkupectví spoustu svátečních čtenářů. Důkazem budiž například čtenářská cena Magnesia Litera 2010 – Knižní klub Cena čtenářů za román *Vyhnání Gerty Schnirch*.

Její další historická próza *Žitkovské bohyně* vyšla v březnu 2012 a již v lednu následujícího roku se hovořilo o 35 000 prodaných titulech a kniha se stala bestsellerem. Próza získala Cenu Josefa Škvoreckého, vyhrála hlavní kategorii Česká beletrie pro dospělé v soutěži Český bestseller, a také se umístila v anketě Lidových novin Kniha roku 2012. Díky svému komerčnímu potenciálu získala podobu knižní, rozhlasovou, audio a brzy se dočkáme nejspíše také i filmové a divadelní verze.

Kateřina Tučková je autorkou cenami ověřenou, ale přesto mnohými kritiky neuznávanou. Co považují odborníci za pozitivní a negativní prvky v jejích dílech, v čem tkví tudíž její úspěch a zároveň rozporuplná hodnocení? To vše jsme se pokusili v této práci zhodnotit a sumarizovat. Zaměřili jsme se na kritickou reflexi tří jejích prozaických děl: *Montespaniáda*, *Vyhnání Gerty Schnirch* a *Žitkovské bohyně*.

Celá práce je uvedena popisem pracovních a životních úspěchů Kateřiny Tučkové a její cesty k literatuře a výtvarnému umění. Poté následují analýzy jednotlivých děl řazených chronologicky. Každá próza je zhodnocena z hlediska pozitivních a negativních reakcí, které se objevovaly v jednotlivých kritikách a recenzích. Protože romány byly cíleně a hojně marketingově podporovány vydavatelstvím Host, snažili jsme se postihnout také jejich mediální prezentaci, ve které se aktivně angažovala samotná autorka. Ta se díky své ochotě spolupracovat s médii stala tváří současných mladých českých autorek, protože ochotně poskytuje rozhovory pro tisk, navštěvuje televizní a rozhlasové pořady a je zvána knihovnami na autorská čtení (už přes rok trvá zájem o čtení ze *Žitkovských bohyní*).

Přístup k výběru reflexí na tvorbu Kateřiny Tučkové jsme zvolili velmi liberální. Nehledali jsme pouze kritiky, které vyšly v kulturních periodikách či denním tisku, ale i recenze z uznávaných webových portálů určených pro literární kritiky, a také ty, které slouží k vyjádření názorů spíše literárním nadšencům. Účelem bylo získat pokud možno nejširší kritický obraz tvorby Kateřiny Tučkové a na jeho základě odhalit, zda si profesionální kritici a laičtí recenzenti všimají stejných, nebo naopak jiných aspektů jejích děl, případně jak je hodnotí. Z kulturních periodik o Kateřině Tučkové nejvíce psal měsíčník *Host* a čtrnáctideník *Tvar*. Z celoplošných deníků se o autorku zajímaly *Lidové noviny* a *MF Dnes*. Ze společenských týdeníků citujeme *Reflex* a *Instinkt*. Z internetových médií jsou použity například server *iLiteratura*, *Literární* a *iHned*. Překvapilo nás, že cenným zdrojem kritických hodnocení románů a informací o jejich genezi se nám staly rozhlasové pořady z dílny Českého rozhlasu.

Nedá se říci, že by se nějaký kritik soustavně věnoval dílu Kateřiny Tučkové a v počtu svých příspěvků vyčníval nad ostatními. Tučková je přeci jenom autorka jedné novely a dvou románů, tudíž nelze vyzorovat, že by se někdo její tvorbě věnoval soustavněji.

V závěru práce shrneme kritické hodnocení děl Kateřiny Tučkové a poukážeme na opakující se kladné i negativní charakteristiky jejího autorského stylu, které jsme našli ve všech námi interpretovaných prozaických dílech.

1. Život a dílo Kateřiny Tučkové

V úvodu naší práce máme v úmyslu soudobou úspěšnou autorku zevrubněji představit, a to z toho důvodu, že na oficiálních stránkách Slovníku české literatury po roce 1945 nemá dosud svoje heslo. Tučková je navíc velmi činorodou ženou a ve svých dvaatřiceti letech je její jméno uvedeno pod mnoha projekty, díly a texty.

Kateřina Tučková se narodila 31. října roku 1980 v Brně. Do svých šesti let žila v jihomoravské vesnici Moutnice. Proto o sobě ráda mluví jako o venkovském dítěti. Později se jen s matkou a sestrou přestěhovala do dělnického městečka Kuřim, kde začala psát svá první prozaická díla. Přestěhování bylo vynucené násilnickými sklony jejího otce alkoholika, který se stal předlohou otce protagonistky jejího posledního románu. Stejně jako Dořin otec spáchal sebevraždu.

Od dětství byla Tučková vášnivou čtenářskou. Vztah ke knihám a příběhům v ní vypěstoval především dědeček, který měl bohatou a opečovávanou knihovnu. Jako dívka navštěvovala pravidelně navíc i kuřimskou veřejnou knihovnu. Ráda vzpomíná na dobu, kdy si jako dvanáctileté, čtrnáctileté děvče psala pokračování svých oblíbených knih pro děti a sama si je svazovala a ilustrovala. Především se jí vrylo do paměti její první rozsáhlejší dílo, a to pokračování *Anny ze Zeleného domu*. Nelíbilo se jí totiž, jak Lucy Maud Montgomery zakončila vyprávění o Anně, a proto sepsala čtvrtý díl, kde život hrdinky, jak sama podotýká, „zracionalizovala“. Udělala z ní spisovatelku, která si buduje kariéru a není jen mladou ženou zmítanou láskou ke svému osudovému muži Gilbertu Blytheovi.

Psaní jí vždy bavilo, ale snít o tom, že se stane spisovatelkou, se jí zdálo stejně neuvěřitelné, jako se stát kosmonautem: „Profese spisovatelka v Moutnici a v Kuřimi, kde jsem vyrůstala, neexistovala. Znělo to úplně stejně jako kosmonaut – prostě nedosažitelné povolání. Nicméně jsem k tomu mířila přes literaturu – byla jsem vášnivá čtenářka, z kuřimské knihovny mě často vyváděli jako poslední návštěvníci... Takto jsem se k psaní dostala.“¹

V letech 1994–1999 studovala brněnské gymnázium na Třídě kapitána Jaroše 14. Zde byl také její talent podporován. Účastnila se studentských literárních soutěží, v některých i vyhrála. Protože ji od dětství zajímala literatura a umění, šla si za svým snem a rozhodla se po maturitě v Brně zůstat a studovat dějiny umění a českou filologii na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Právě v roce 2001,

¹ PECHÁČKOVÁ, M.: Byla to bohyně! *Pátek Magazín LN*, č. 31. 2012, s. 2.

kdy se přistěhovala kvůli vysokoškolskému studiu trvale do Brna, se setkala s historií odsunutých brněnských Němců. Ta ji natolik zaujala, že o pár let později napsala svůj první historický román *Vyhnání Gerty Schnirch*.

Na univerzitě navštěvovala hodiny tvůrčího psaní, které vedl docent Zbyněk Fišer. Práce z těchto hodin se stala základem pro její prvotinu s názvem *Montespaniáda*. „To mě motivovalo a otevřelo nové obzory, jak psát a jak se na psaní dívat. Psala jsem už předtím, ale měla jsem pocit, že to nemůže nikdy vyjít. Jak jsme ale na semináři o psaní mluvili jako o práci, která má vést k cíli, tedy k vydání, můj pohled se změnil.“² Svou závěrečnou literárněvědnou diplomovou práci věnovala autorce známého seriálu *Vlak dětství a naděje*, dnes nedocenené moravské spisovatelce Věře Sládkové. Její autorská práce s historickým tématem Tučkovou velmi inspirovala v tvorbě vlastních prozaických textů.

Tučková jako čtenářka preferuje právě tvorbu autorů, kteří používají historická fakta. „Z těch knih, které se mi nejvíce vryly pod kůži, mohu jmenovat třeba Jonathana Littela a jeho *Laskavé bohyně*, Laurena Bineta a *HhHH*, Jana Nováka a *Zatím dobrý*... Jsou to vesměs současní autoři, ale to je jasné – poslední desetiletí sleduji hlavně současnou literaturu a ke klasice se vracím už jen výběrově.“³

Na začátku roku 2013 se provdala za svého dlouholetého přítele, který pracuje jako galerista. Sama sebe autorka charakterizovala v rozhlasovém pořadu *Moravská rodina* následovně: „Cítím se víc jako dívka než žena, ač mi bylo nedávno třicet dva let. Spíš než křehká se považuji za citlivou, empatickou, což mi umožňuje prožívat nejrůznější typy postav, které hrají role v mých příbězích. Křehká doopravdy spíš ne, jsem sportovně založená, sokolka, pravidelně cvičím. Maminka nás se sestrou od šesti let brala na tréninky [...] Dlouho jsem se necítila jako spisovatelka, ale spíše jako autorka textů. Pochybovala jsem o sobě, ale na označení spisovatelka si začínám zvykat.“⁴

² POVOLNÝ, D. 2009. TUČKOVÁ: Kurátorkou a spisovatelkou na volné noze [online]. Věda.muni.cz [citováno 1. 4. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://www.veda.muni.cz/veda-a-vyzkum/1650-tuckova-kuratorou-a-spisovatelkou-na-volne-noze#.UWPIwaKeORw>>.

³ 2012. Spisovatelka Tučková: „Jaroška byla ohromně motivující!“ [online]. Ježíšek to není [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://jezisek.jaroska.cz/index.php/rozhovor-katerina-tuckova/>>.

⁴ BRINDZÁKOVÁ, M. 2013. Moravská rodina [online]. ČRo Brno [citováno 18. 3. 2013]. Dostupné z WWW:

<[http://hledani.rozhlas.cz/?query=kate%C5%99ina+tu%C4%8Dkov%C3%A1&offset=0&porad=%21100989x_Moravsk%C3%A1%20rodina%22\\$>](http://hledani.rozhlas.cz/?query=kate%C5%99ina+tu%C4%8Dkov%C3%A1&offset=0&porad=%21100989x_Moravsk%C3%A1%20rodina%22$>)>.

Momentálně dokončuje svou disertační práci o Skupině Radar v Ústavu pro dějiny umění Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Její specializací je české umění druhé poloviny dvacátého století. Živí se jako kurátorka a spisovatelka. Žije střídavě v Praze a v Brně.

1.1. Výtvarné umění

Vysokoškolskou praxi v oboru výtvarného umění získala Kateřina Tučková v letech 2002–2004 v brněnské pobočce Aukční síně Vltavín. To ji inspirovalo k tomu, že během studia třetího ročníku začala sama organizovat výstavy svých vrstevníků a v roce 2004 založila projekt ARSkontakt. Jeho náplní bylo podporovat mladé malíře do šestadvaceti let. Na tento projekt je autorka velmi pyšná. Dokonce mezi lety 2004–2006 fungovala v Brně nezisková Galerie ARSkontakt se sídlem na Jakubském náměstí, která byla zaměřena právě na prezentaci tvorby nejmladší generace výtvarníků. Tučková v ní tyto dva roky pracovala jako kurátorka. Proběhlo v ní na dvacet individuálních výstavních koncepcí. „Už na škole jsem začala organizovat Konfrontaci malířů ARSkontakt, která z brněnsko-pražské výstavy přerostla do celostátního formátu. Proběhlo sedm ročníků, které podporovalo Ministerstvo kultury i Statutární město Brno, protože to byla významná šance pro mladé malíře. Nicméně ekonomická krize zatočila s granty i se soukromými sponzory a poslední ročník jsem doplácela ze svého, proto jsem projekt radši uzavřela.“⁵

Během těchto sedmi ročníků vybírala dvacet pět studentů z výtvarných vysokých škol včetně všech pedagogických fakult, které představila odborné porotě. Ta ocenila tři umělce, kteří byli následně odměněni samostatnou výstavou, vydáním katalogu a určitým finančním obnosem. „V roce 2006 se činnost Galerie ARSkontakt transformovala v činnost agenturní, se specializací na organizaci kurátorovaných výstavních projektů v rámci spolupráce s několika českými i zahraničními galeriemi, dále nakladatelskou činností a informační servis zaměřený na novinky z oblasti výtvarného umění“⁶

⁵ 2012. Spisovatelka Tučková: „Jaroška byla ohromně motivující!“ [online]. Ježíšek to není [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:< <http://jezisek.jaroska.cz/index.php/rozhovor-katerina-tuckova/>>.

⁶ Projekty [online]. ARSkontakt [citováno 3. 4. 2013]. Dostupné z WWW:< <http://www.arskontakt.org/projekty.php>>.

Kateřina Tučková ukončila studium oboru Dějiny umění v roce 2006, kdy obhájila diplomovou práci na téma *Soupis díla a monografie barokního malíře Johanna Georga Gutweina*. Od té doby se snaží ve svém oboru co nejvíce rozvíjet a ovlivňovat současnou výtvarnou scénu. V roce 2006 se stala členkou Uměleckohistorické společnosti v Čechách a o rok později členkou dvou nominačních komisí: Ceny Jiřího Chalupeckého a Ceny Jiřího Kovandy. V letech 2009–2011 byla členkou S.V.U. Mánes. Letošní rok vyprší její tříletá akreditace jako členky komise pro udílení Stipendijního programu pro výtvarné umění Ministerstva kultury ČR.

V současnosti pracuje Tučková především jako nezávislá kurátorka. Věnuje se větším projektům s přesahem do zahraničí; jejím zatím největším dílem je realizace výstavy *Transfer* v galerii Whitebox v Mnichově a v České národní budově v New Yorku, dále putovní výstava *Our House Is Your House* uváděná v Drážďanech a v Mnichově. Od roku 2010 úžeji spolupracuje s Výstavní síní v Chrudimi, kde doposud uspořádala několik výstav. Její poslední projekt v tomto městě je umístěn ve Výstavní síni Divadla Karla Pippicha. Tučková v ní pořádá cyklus, ve kterém se bude propojovat literární i výtvarné umění. Cyklus zahájila výstavou básníka Radka Fridricha spolu s malířem Igorem Grimmichem.

Autorsky se podílela na mnoha katalogích k výstavám. Její odborné eseje a příspěvky k současnému výtvarnému umění vycházejí v odborných periodikách pojednávajících o výtvarném umění *Ateliér*, *Art & antiques* a v *Literárních novinách*. Články o výtvarné scéně tvoří převážnou část její publikační činnosti. V jejím autorském portfoliu bychom tudíž našli monografie věnované významným umělcům i odborné publikace.

Odborné publikace:

Michael Rittstein – Práce na papíře, 2005; *Nová trpělivost: Hranice ustupují*, 2007; *Radim Malát*, 2007; *Slovem i obrazem*, 2008; *Ohlédnutí za dílem Dobroslava Folla*, 2008; *Můj otec Kamil Lhoták*, 2008; *Normální malba*, 2009.

1.2. Literatura

Literárních soutěží se Kateřina Tučková účastnila již na gymnáziu. Do kulturních periodik začala přispívat na vysoké škole. V roce 2004 se stala redaktorkou časopisu *IM6*. Ve stejném roce byla otištěna v časopise *Tvar* její první povídka *Variace*. Následující rok začala externě přispívat do *Literárních novin*. Její první kniha vyšla v roce 2006 v nakladatelství Větrné mlýny pod názvem *Montespaniáda*. O tři roky později se stala autorkou nakladatelství Host, ve kterém v roce 2009 publikovala svůj první historický román *Vyhnání Gerty Schnirch*. Jím si teprve získala pozornost širší veřejnosti. Za tuto knihu byla dokonce nominována na Cenu Jiřího Ortena a Cenu Josefa Škvoreckého. Nakonec získala „pouze“ čtenářskou cenu Magnesia Litera za rok 2010. Ve své třetí próze *Žitkovské bohyně* (Host, 2012) znovu zpracovala téma z české minulosti. Tento román byl oceněn Cenou Josefa Škvoreckého a stal se Českým bestsellerem v kategorii Česká beletrie pro dospělé. Román se stal nejprodávanější knižní novinkou v prodejní síti KNIHCENTRUM.cz.

Kromě literárních textů publikuje Tučková své články na stránkách celostátních deníků a literárních periodik, do kterých přispívá svými komentáři ke společenskému dění, úvahami, recenzemi, případně povídkami. Její texty můžeme nalézt v *Literárních novinách*, *Rozrazilu*, *Welesu*, *Hostu*, *Tvaru*, *MF Dnes* nebo *Právu*.

Kateřina Tučková si vyzkoušela i roli překladatelky v rámci edice nakladatelství Větrné mlýny Češi, čítajte!. Přeložila totiž úspěšný román *Pátá loď* slovenské autorky Moniky Kompaníkové.

Povídky:

Variace – Tvar, 2004; *Máma mele* – Tvar, 2004, *Poslední večer* - Ty, která píšeš, 2008; *Arleta* – Literární noviny, 2010; *Vánoční setkání* – Metro, 2011; *Modlitba za Anušku* – Host, 2013; *Dědictví* – O lidech a psech, 2013; *To počká do zítřka* – Men Women only.

2. Montespaniáda

Prvotina Kateřiny Tučkové vyšla v roce 2006 pod názvem *Montespaniáda* v nakladatelství Větrné mlýny. Autorka přiznala, že novela ležela u nakladatele tři roky, než redaktory přesvědčila, aby dílo vyšlo.⁷ Genezi svého díla poodkryla v rozhovoru s Vendulou Borůvkovou: „Vznikala přirozeně, z několika povídek, které se začaly řetězit do většího celku, který se dal upevnit na kostru vztahu hlavní hrdinky s panem Montespanem. Postupem času, konkrétně mezi roky 2002 a 2004, se přidávaly další epizody z denního života nás všech a tímto způsobem, nekonečně úmorným (přestože výsledek jako dřina nevypadá) a mnohokrát upravovaným, vznikl definitivní text.“⁸

Na to, že text působí nekoherentně a zmatečně upozornila ve své recenzi pro A2 i Marta Ljubková: „Když se o literárním debutu nedá napsat víc než pár řádek, aby recenzent pro jistotu znovu nerozčilil sebe i čtenáře, je jasné, že se někde stala chyba. V případě kurátorky z Brna Kateřiny Tučkové mám téměř jistotu, že onen omyl tentokrát spáchalo nakladatelství Větrné mlýny, které si podobnými mdlými a neambiciózními, špatně napsanými a hlavně zoufale sláтанými (ve všech smyslech tohoto slova) dílky leda tak kazí svou dobrou pověst.“⁹

Kniha popisuje milostný vztah studentky bohemistiky Karin s postarším ženatým sousedem panem Montespanem. Jejich vztah není ideální, mohou se vídat jen tehdy, když má manželka služby v nemocnici, a proto se Karin rozhodne svůj život zpestřit sexuálními radovánkami s mladým číšníkem, kterému říká jen montespan s malým m. Karin se přesto stihne ještě přátelit k nelibosti svého milence s jeho manželkou Marií, chodit se svým zaměstnavatelem, který s ní flirtuje, po kavárnách a hospodách, ač má sám vážnou známost. To vše musí mladá „prostopášnice“ prodiskutovat ještě u kávy a cigarety se svou spolužačkou a nejlepší kamarádkou Leničkou. Autorka k tématu své prvotiny dodává: „Příběh se opravdu odehrává na půdorysu běžného schématu – klasického milostného trojúhelníku, za běhu normálních denních událostí, které se nijak nevymykají ze života obyčejných mladých lidí, kteří jsou na počátku samostatné cesty. ‚Banální‘ je tam ta

⁷ ŠANDA, M. Potřebovala jsem vyzkoušet na vlastní kůži, jaké to je, jít s nákladem a s dítětem k rakouským hranicím. *Dobrá adresa*, č. 1. 2010, s. 24.

⁸ BORŮVKOVÁ, V. 2007. Dekolt mi nikdy nikdo nenatrl... [online]. Metropolis.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://www.metropolislive.cz/detail/1362/33/>>.

⁹ LJUBKOVÁ, M. Montespaniáda. A2, č. 4. 2007, s. 28.

všudypřítomná každodennost. Co je ale podstatné a co se právě jedině v mezích té každodenní banality dá rozkrýt, je citová vyprahlost, s jakou k životu všichni aktéři přistupují. Vztah Karin a ženatého Montespana (který je spíše chladný než agonický) se zrcadlí ve vztazích šéfa, Leničky, Davida, hrdinčina otce, dokonce i puritánská sestra Tereška nějakým způsobem řeší nevěru. To byl záměr – zachytit šíři a bezcitnost nevěry na pozadí normálního života, lhostejnost, s jakou k ní kdo přistupuje, klasický omyl: táta? Ten by nikdy... no a taky je tam několik věcí, které se poskládaly takřka bez záměru, prostě se ohnuly ve výsledek.“¹⁰

Příběh je vyprávěn přímočaře prostřednictvím ich-formy. Jeho linearita je narušena jen několika snovými epizodami a retrospektivami, které ozvláštňují jinak monotónní plynutí textu. Spoustu vztahových eskapád v příběhu má vystihovat samotný název knihy, *Montespaniáda*. Ten je sice odvozen od přízviska nejslavnější milenky francouzského krále Ludvíka XIV. Françoise Athénaïs de Rochechouart de Montespan, jak podotkla většina kritiků, ale autorka mu dala odlišný význam. Montespan pro ni znamená obecný výraz pro muže: „Není za ním paní de Montespan, jak si všichni myslí. Je to novelka o Montespanech, o velkých i malých mužích běžného života – řekla bych s nadsázkou.“¹¹

Silné téma sahající do minulosti, které proslavilo Tučkové následující romány, bychom v *Montespaniádě* hledali marně. Kritika novelu hodnotila jako lepší výstup z hodin tvůrčího psaní. O to víc byla odborná veřejnost překvapena úrovní a rozsahem její druhé prózy *Vyhánění Gerty Schnirch*, protože *Montespaniáda* nenasvědčovala, že by v Tučkové dřímala autorka bestsellerů. Přesto již v její prvotině můžeme nalézt tvůrčí postupy, které se objeví i v jejích dvou následujících historických románech. Jde především o sveřepé genderové rozdělení postav na silné a inteligentní ženy, které se pravidelně stávají protagonistkami jejích příběhů, a lehce manipulovatelné, nezajímavé nebo dokonce i násilnické muže, a o umělecké problémy při tvorbě dialogů a vykreslení postav.

Protože jde o prvotinu, která přece jenom odráží autorčinu nezkušenost s delším prozaickým útvarem, recenzenti a kritikové jí nevěnovali velkou pozornost. Tón jejich reakcí je veskrze negativní, ačkoliv postřehli i textové jevy hodnocené

¹⁰ BORŮVKOVÁ, V. 2007. Dekolt mi nikdy nikdo nenatrl... [online]. Metropolis.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://www.metropolislive.cz/detail/1362/33/>>.

¹¹ ŠANDA, M.: Potřebovala jsem vyzkoušet na vlastní kůži, jaké to je, jít s nákladem a s dítětem k rakouským hranicím. *Dobrá adresa*, č. 1. 2010, s. 24.

pozitivně. Jejich hodnocení trefně vystihují dva názvy recenzí *Montespaniády*: *Dobře udělaná komerce* a *Lekce tvůrčího psaní*.

2.1. Pozitiva

Nejlépe je kritiky na novele hodnocena prostá fabule a syžet, lehkost, s jakou působí děj spolu s užitým jazykem na čtenáře. „Kateřina Tučková vypráví velmi uvolněně a zároveň nerozbihavě, a tak dosahuje toho, že je text velmi dobře čitelný.“¹² Na knize oceňují dynamiku a svěžest, za kterou stojí až absurdně působící prázdné dialogy, rychlé střídání dějových scén a užitý humor. Ten nalzáme především v rovině lexikální, kdy postavy užívají výrazů z obecné češtiny a anglicismy. *Montespaniáda* se dá zařadit mezi odpočinkové čtivo bez vysokých uměleckých ambicí. V kritikách se v této souvislosti pravidelně objevovalo přirovnání novely k „ženským“ televizním seriálům, jmenovitě z americké produkce: *Sex ve městě* a *Ally McBealová*. „Karin, která příběh vypráví, zastupuje prototyp dnešní úspěšné ženy. Je mladá, krásná, emancipovaná, žije sama s kočkou ve svém bytě, nemá nouzi o milence ani o peníze. Všichni ji chtějí a ona si dělá, co právě uzná za vhodné. Místy myslitelné označení ‚namyšlená‘ proměňuje sobě vlastním sarkasmem na ‚sebevědomá‘, srdce příznivců seriálů typu *Sex ve městě* zkrátka nemůže než plesat.“¹³

Ondřeji Horákovi dokonce tón *Montespaniády* připomněl populární knihy mladých zahraničních autorek. Rusky Iriny Děněžkinové a Japonky Hitomi Kaneharové, které také vyprávějí o mladých lidech a jejich životních peripetiích a postojích. To považujeme za velmi odvážné tvrzení, protože prvotina Rusky (vrstevnice Tučkové) z roku 2002 s názvem *Dej mi!* se stala bestsellerem a díky ní byla tato mladá autorka kritiky pasována do pozice nejvýraznějšího talentu současné ruské prózy. Obdobného úspěchu dosáhla v Japonsku mladá autorka Hitomi Kaneharová. Ta vydala v jednadvaceti letech knihu *Hadi a náušnice*, za kterou získala cenu Akutagawa šó, a stala se tak nejmladší držitelkou tohoto prestižního ocenění. Ruska i Japonka ve svých prózách otevřeně hovoří o depresivních pocitech současné mládeže a jejich sebedestruktivních sklonech. Jsou to vážné knihy, které odkrývají jevy, o nichž se nemluví. Takové ambice ani poslání *Montespaniáda* nemá,

¹² HORÁK, O.: Nekonečný slalom mezi milenci. *Lidové noviny*, č. 3, 2007, s. 19.

¹³ NOVÁKOVÁ, L.: Dobře udělaná komerce. *Protimluv*, č. 1/2. 2007, s. 49-50.

je to skica bezstarostného života a lehkovážného milování pro potěšení a bez závazků.

Přestože ve své recenzi pro časopis *Host* Vladimír Stanzel očividně nepovažuje *Montespaniádu* za zdařilý debut, doufá, že další díla Tučkové budou vyrovnanější a pevnější. Lucie Nováková ji zhodnotila jako „nadějnou autorku, disponující kromě smyslu pro humor také literárním vzděláním a schopností komunikovat se čtenářem prostřednictvím textu“¹⁴.

2.2. Negativa

Hlavním negativem pro všechny recenzenty bylo samotné vyznění knihy. Jaký byl vlastně její smysl? Chtěla autorka doopravdy napsat novelu o vztazích, které popisuje povrchně, bez hlubších emociálních prožitků, s využitím situačního humoru? Nebo chtěla zachytit existencionální otázku vyprázdněných lidských vztahů v dnešní společnosti? „Všichni žijí až příliš lehce, nezávazně, netrápí se životními perspektivami hlubšími než kde a s kým. Tato depoetizace věcí milostných by mohla být tvůrčím záměrem, který je ale v kontextu povídky těžko rozeznatelný.“¹⁵ Pokud bylo záměrem autorky napsat knihu o milostných avantýrách mladé studentky, která je nezávislá a muže využívá jen pro své potěšení, měla objektů její touhy zakomponovat do příběhu mnohem více a dát si záležet na vtipných dialozích. „[...] přestože by senzacechtivý čtenář doufal, že mužů budou – alespoň podle titulu – přehršle. Krom toho jednoho, z nepochopitelných důvodů pravého, jehož vyvolenost hlavní hrdinka Karina (ale má raději, když se jí říká Karinka) na konci stejně bezdůvodně popře, se sem tam dějem mihne ještě nějaký sexuální zoufalec nebo nadržovaný šéf, ale jinak se vlastně nedozvíme nic.“¹⁶

Novela je vystavěna na stereotypním opakování situací, dialogů i výrazových prostředků, jež mohou po čase odradit čtenáře v pokračování četby. Rušivě například působí nadbytečné využívání deminutiv v oslovování postav (zlatíčko, miláčku, drahoušku, Karinko, Leničko, Petruško) a také velmi krátké repliky v dialozích, které měly věrohodně zachytit hovor mladých lidí. Jako příklad uveďme rozhovor Karin s jejím šéfem: „Myslíš, že ještě? – Cože? – Ještě? – To si děláš srandu, ne? – Ne. –

¹⁴ NOVÁKOVÁ, L.: Dobře udělaná komerce. *Protimluv*, č. 1/2. 2007, s. 49-50.

¹⁵ STANZEL, V.: Lekce tvůrčího psaní. *Host*, č. 5. 2007, s. 67-68.

¹⁶ LJUBKOVÁ, Marta. *Montespaniáda*. A2, č. 4. 2007. s. 28.

Myslíš? – Tak jí zavolej a zjistíš to. – Fakt myslíš? – Jistě.¹⁷ Styl záznamu rozhovorů ironizuje v úvodu své kritiky Petr Šimák, když podotýká, že většinu informací je čtenáři zprostředkována prostřednictvím dívčího rozhovoru, protože vypravěčka Karin vše prodiskutovává se svou kamarádkou Leničkou. *Montespaniádu* nazývá recenzent dívčím románkem. Plytkost dialogů především vynikla v rozhlasové drammatizaci tohoto díla. Ty musely být kráceny a vynechávány, aby byla hra posluchačsky únosná. Adaptace byla uvedena Českým rozhlasem Olomouc v září roku 2007 za režie Jakuba Vítka.

¹⁷ TUČKOVÁ, K.: *Montespaniáda*. Větrné mlýny. Brno 2006, s. 50.

3. Vyhnání Gerty Schnirch

Již samotný název románu Kateřiny Tučkové, odkrývá osu celého příběhu. Obsahuje jméno protagonistky a verbální substantivum vyhnání, jež primárně odkazuje k divokému odsunu brněnských Němců k rakouským hranicím, který proběhl v noci z 30. na 31. 5. roku 1945. Tzv. brněnský pochod smrti je v románu realisticky popsán s téměř naturalistickými detaily a je v mnohých kritikách vyzdvihován pro originální zpracování tématu a odvahu o tomto stinném místě v českých dějinách hovořit, psát a vyrovnat se s ním. Autorka líčí namáhavou, desítek kilometrů dlouhou cestu z Brna do sběrného tábora v Pohořelicích, kterého se zúčastnili jen starci a ženy s dětmi, protože muži byli vězněni v pracovních táborech. Mnohé ženy byly po cestě znásilněny, starci umdlévali únavou, dělníci ze Zbrojovky, kteří pochod hlídali, okrádali Němce o šperky a odhazovali kojence do polí,¹⁸ během noci zabili i velké množství Němek, jejichž bezvládná těla odváželi na korbě nákladních automobilů. Během pochodu se spousta vyhnanců nakazila úplavicí a tyfem ze zkažené vody a zemřela.

Popis vyhánění Němců z Brna tvoří ovšem svým rozsahem ani ne jednu čtvrtinu knihy. Osud Gerty Schnirch sledujeme totiž již od třicátých let minulého století do roku 2001, do její smrti. Převážnou část svého života přitom prožila v Brně, jen zhruba pět let pobývala ve vesnici Perná, kde žila u rakouské Němky Zipfelové spolu s dalšími odsunutými Němkami, s nimiž pomáhala v zemědělství a díky svému vzdělání i na obecním komisařství. Uměla stenografovat, protože před válkou navštěvovala střední obchodní školu.

Vyhnání pro Gertu neskončilo ani v Pohořelicích, ani v padesátých letech, kdy se mohla vrátit do rodného Brna. Gerta Schnirch byla vyhnancem po celý život, ač neustále opakovala, že se cítí být Češkou po matce, nikdy Čechům neodpustila, že ji označili za Němku, a sama se snažila co nejvíce izolovat od okolí, o integraci nestála. Stala se vyhnancem v rodné zemi, v rodném městě a nenašla cestu ke své dceři Barboře, ačkoli pro ni byla často jedinou motivací k životu, ale bohužel zároveň připomínkou incestního pohlavního styku s jejím otcem. Dcera matku nechápala, nerozuměla, proč se k ní chovala chladně, o matce v poslední větě

¹⁸ Tento detail Kateřinu Tučkovou zaujal do té míry, že ho v průběhu knihy zmínila na třech místech: s. 103, 111, 193 – a také ho zmiňuje v několika rozhovorech.

románu prohlásila, že „žila úplně nenaplněný a zbytečný život.“¹⁹ K paradoxu Gertina života patřilo i to, že ke svému češství se nejvíce hlásila během války a těsně po ní, svou mrtvou českou matku Barboru Ručkovou milovala, ale čím déle žila v komunistickém Československu, tím více se upínala k německví v sobě, stavěla se do opozice k Čechům, kterými nakonec opovrhovala. To se nejvíce ukázalo v srpnu roku 1968 při vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československé republiky. „Gerta ví, jak to dopadne. Jako to dopadlo tehdy. Všichni budou mít plnou hubu keců a pak se rychle přizpůsobí novým pánům. A budou papežštější jako papež, hrdinové s holubičí povahou. Copak se asi teď děje v halách Zbrojovky? Jestlipak tam ještě na výborech sedí ti stateční, kteří ji kdysi hnali z města *raus*? Tak ti už taky vědí, jak to teď bude. Ti si celou tu estrádu pamatují, akorát v hnědé. Tak si to zopakují, tentokrát ale na rudo. Gerta se v duchu ušklíbala. Nikdo z těch, co jsou teď tady, nikdo z nich nakonec nic neudělá.“²⁰

Co se týče vypravěčské strategie autorky, hlavní postava Gerta Schnirch ke čtenáři nepromlouvá přímo, ač většinu příběhu vnímáme z její perspektivy; příběh je vyprávěn z převážné části v subjektivní *er*-formě. Poprvé autorka Gertin pohled na události vystřídá hned z počátku příběhu (strana 36–40) za perspektivu její matky Barbory a znovu opět až v jednom odstavci ve druhé části knihy (na straně 103), kdy je událost odsunu Němců popsána z pohledu mladého dělníka ze Zbrojovky Jožky Rejska, který potkává skupinku unavených žen, které se odpojily od hlavního proudu směřujícího do Pohořelic. Sděluje čtenáři své zážitky z pochodu. V druhé půli románu je toto rozrušování Gertiny perspektivy častější a v závěru knihy získává vypravěčskou převahu. Gerta totiž žije monotónně, bez snahy něco změnit, dokáže se otevřít jen své vnučce Blaničce. Gertin život sledujeme v závěru spíše očima druhých, což zároveň umožňuje čtenáři sblížit se s jejich osudy. Autorka se totiž snaží průběžné krátké zmínky o ostatních postavách na konci románu dovysvětlit a vykreslit je v komplexnějším obraze. Proto se objevují pasáže viděné z perspektivy jejich německých přítelkyň z Perné – Teresy, Johanny, Hermíny, které se vypořádaly se svou německou národností a odsunem jinak než Gerta, dále její dcery Barbory (ta dokonce jako jediná promlouvá sama za sebe, v *ich*-formě, nikoli zprostředkovaně a závěrečná kapitola *Sólo pro Barboru* je tímto stylem napsána celá), jejího bratra Friedricha, který přežil válku, a její přítelkyně z dětství Janinky.

¹⁹ TUČKOVÁ, K.: *Vyhnání Gerty Schnirch*. Host, Brno 2010, s. 410.

²⁰ Tamtéž, s. 338.

Zobrazením různých osudů odsunutých Němců autorka ukazuje, že ne všichni svůj život vzdali jako Gerta. Ta se jako jediná nedokázala smířit se svou německou polovinou, nedokázala žít smysluplně svůj život, bojovat o něj, najít si něco, co by ji těšilo a to přestože by se zdálo, že ze svých přítelkyň měla nejlepší šanci něčeho dosáhnout, žít téměř normální život. Cítila se přeci být Češkou jak během války, tak po ní, česky uměla dobře, měla blízký vztah se svou českou matkou, její největší přání bylo vrátit se do Brna a najít svou přítelkyni z dětství Janinku a svou lásku Karla Němce. Přestože se jejím německým přítelkyním nežilo v Brně či Vídni dobře, měly rovněž těžký osud, dokázaly si nalézt životní cíl a nestaly se zatrpklé jako Gerta. Ta umřela v nemocnici v kómatu, kdy ji dcera Barbora nechala odpojit od přístrojů. Díky její vnučce Blaničce, která sepsala omluvu vyhnaným Němcům pro vedení města Brna v roce 2000, následující rok umřela s pocitem určité satisfakce. Doufala, že Češi konečně uznají chybu a město Brno zase bude moci patřit všem jeho obyvatelům. Naštěstí se již nedožila toho, že k žádné veřejné omluvě nedošlo.

3.1. Kritická reflexe

Ohlasy a kritiky na prózu *Vyhnání Gerty Schnirch* se objevovaly v širokém časovém rozpětí. První konkrétní zmínky o knize se objevily již před jejím samotným vydáním. První tak učinil Ondřej Horák 14. 4. 2009 v *Lidových novinách*. Naopak nejpozdější kritika byla publikována v roce 2011 v *Revolver Revue* a jejím autorem byl Petr Šimák.

Román vyšel v říjnu roku 2009 a reakce na něj se objevovaly dva a půl roku v médiích různého druhu a zaměření. Z literárně kulturních odborných periodik můžeme jmenovat hned dvě statě ve *Tvaru* a po jedné v *Revolver Revue*, *A2* a *Hostu*. Ze společenských časopisů a novin byl román zrecenzován v *Knižních novinkách*, dvakrát v *Lidových novinách* a *Reflexu*. Román se stal ovšem hodně diskutovaným především na internetu. Téměř všechny kritiky a recenze uvádí sama Tučková na svých webových stránkách, nalezneme v nich dokonce i slovenský článek Ľubomíra Jaška *Veľkosť víťazov je krehká, pomsta nie je sladká* z 8. 10. 2010, který se objevil ve slovenském deníku SME. Kritika zazněla i na vlnách Českého rozhlasu 3 Vltava z úst Vojtěcha Varyše.

Po přečtení všech názorů na román *Vyhnání Gerty Schnirch* si lze povšimnout zajímavých názorových střetů a postřehů jednotlivých kritiků, které se liší především podle míry odborné erudice samotných autorů. Pokud bychom toto tvrzení chtěli zobecnit a bagatelizovat, pak platí, čím specializovanější periodikum a odborník na literaturu, tím byl tón kritiky negativnější. Výjimku tvoří reakce Erika Gilka ve *Tvaru*, který je z románu *Vyhnání Gerty Schnirch* nadšený. „Tento působivý příběh o vyhnané Němce je natolik svrchovanou uměleckou výpovědí, že jej mohu směle označit za jednoznačný literární úspěch.“²¹

Kritické ohlasy jsme se rozhodli shrnout podle tří klíčových otázek, které se objevují téměř v každé z nich: Zpracovává kniha téma, které je zcela originální a dosud nebylo dostatečně reflektováno? Co je považováno za její slabé stránky? Co je považováno naopak za silné?

S určitostí můžeme říci, že ač přijetí tohoto románu nebylo pouze „vřelé“, Tučková se díky němu „stala nepřehlédnutelnou literární osobností“.²²

3.1.1. Originalita námětu

Na tuto otázku se snaží odpovědět většina recenzentů. Dílo zasazují nejčastěji do řady děl, která vznikla v posledních pár letech a reflektují soužití Němců s Čechy. Především si všímají těch autorů, jež zpracovávají téma divokého odsunu sudetských Němců. Kritici se vyjadřují jednak k samotné autorce, která jako další otevřela choulostivé téma vyhnání českých Němců a nápadně připomíná svým slohem Radku Denemarkovou, a jednak k tématu knihy. O něm se podle Stanislava Škody za posledních dvacet let napsala celá řada knih a Jiří Peňás dodává, že by vystačila na „dlouhý seznam české literatury, nejen odborné, ale i beletristické, která se zabývá odsunem či vyhnáním Němců z Čech, Moravy a Slezska“²³. Jediný Erik Gilk vyjmenovává konkrétní díla, která se zabývají podobnou látkou jako román Kateřiny Tučkové, ale přesto zcela odlišným způsobem. Její prózu řadí vedle díla autorů: Hany Andronikové (*Zvuk slunečních hodin*), Radky Denemarkové (*Peníze od Hitlera*), Magadaleny Platzové (*Aaronův skok*) a Jáchyma Topola (*Chladnou zemí*). Veronika Košnarová zasazuje román Tučkové ještě do dřívější prozaické linie, která

²¹ GILK, E.: Příběh odsunuté Němky. *Tvar*, roč. 20, č. 20, 2009, s. 23.

²² KOŠNAROVÁ, V.: Z nové české literatury. *Český jazyk a literatura*, roč. 60, č. 5. 2009–2010, s. 238.

²³ PEŇÁS, J.: Mladá žena a tzv. odsun. *Lidové noviny*, roč. 22, č. 25. 2010, s. 29.

tuto problematiku reflektovala: „Nelze tvrdit, že tento román je prvním počinem prolamující tabu citlivé problematiky. Už dříve zpochybnili schematické chápání německé kolektivní viny a české „spravedlivé“ odplaty například Vladimír Körner (*Adelheid*, 1967) nebo Jaroslav Durych (*Boží duha*, 1969).“²⁴

Jediní tři autoři naopak *Vyhnání Gerty Schnirch* považují za zcela výjimečné dílo. Jan Hübsch ho označuje za román, který v českých podmínkách již dlouhou dobu nevznikl, Erika Zlámalová za pozoruhodnou knihu a Lenka Housková za zajímavý úkaz, který v české literatuře otevírá nové téma, jež se v naší nejaktuálnější literatuře neobjevuje tak často jako například v německé.

Můžeme tudíž konstatovat, že znalci současné české literatury vnímají zřetelně jeden současný tematický proud české prózy, znázorňující osudy lidí, kterých se nějak dotkly události 2. světové války, potažmo se stali účastníky či svědky odsunu německého obyvatelstva z Československa. Proto dokázali lépe v kontextu současné literární tvorby ohodnotit význam románu a jeho uměleckou hodnotu.

Výše zmiňovaní tři autoři své recenze nepublikovali v žádném odborném periodiku. Webové stránky, na kterých se jejich příspěvky objevily, patří spíše k otevřené platformě určené pro širší okruh autorů, kteří nemusejí být ani literárními odborníky, ale spíše příznivci literatury, či přímo grafomany. Prostřednictvím intenzivní mediální kampaně a propagace (propagační videa, rozhovory s mladou autorkou, noční pochod z Brna do Pohořelic) román *Vyhnání Gerty Schnirch* zastínil jiná díla s podobnou tematikou a dostal se do povědomí širšího okruhu čtenářů. Jeho dalším benefitem oproti ostatním prózám s podobnou tematikou bylo jeho zpracování; klasická narativní technika, která je velmi čtivá a nevyžaduje vysokou čtenářskou zkušenost (jeden vypravěč, jedna hlavní postava, převážně souvislý děj). Proto pro mnohé, kteří nesledují současnou českou literaturu, se tato kniha mohla zdát jako zjevení, které zpracovává dlouhou dobu tabuizované téma.

3.1.2. Pozitiva

Pochval v kritikách je mnohem méně než negativních připomínek. Za silnou stránku prózy *Vyhnání Gerty Schnirch* je ale téměř jednohlasně považováno téma

²⁴ KOŠNAROVÁ, V: Z nové české literatury. *Český jazyk a literatura*, roč. 60, č. 5. 2009–2010, s. 238.

knihy zprostředkované silným osobním příběhem hrdinky se sugestivním nábojem, který v sobě nese mravní poselství. Recenzenti obdivují také autorčinu historiografickou přípravu, znalost brněnských reálií a především její vypravěčský talent. Vyzdvihují práci s emocemi, autorčinu empatii k lidskému utrpení a mimořádný smysl pro psychologii.²⁵ Až na Jana Gettina kritikové považují techniku vyprávění za tradiční a nekomplikovanou (realistické líčení s téměř chronologickou formou) bez postmoderních prvků. „Próza svojí jazykovou střídmostí a vcelku uměřeným (euro)stylem vytváří dojem, jako by byla napsána na přelomu padesátých a šedesátých let minulého století. Žádná postmoderna, žádný experiment, žádná manipulace s narativní linií, absence erotiky, žádný humor ani groteska, ale dokonce ani žádný vyhřeze brutální naturalismus.“²⁶

Dále Erika Zlámalová s Pavlem Janouškem kladně hodnotí plasticitu příběhu, kterou román získává střídáním pohledů různých postav, což autorce dopomáhá právě k plnohodnotné výpovědi.

Kateřina Tučková poutavě vypráví o osudech Němek, které se narodily na špatném místě a v nesprávné době. Jejich příběhy nás v mnohém překvapí, protože ne všichni víme o brněnském pochodu smrti, ale i v mnohém podpoří naše určité stereotypy, což může být čtenářsky velmi vděčné. Petr Šimák tento fakt popisuje následovně, když se nepodivuje nad tím, že podle něj průměrná kniha získala hlavní čtenářskou cenu Magnesia Litera: „Čtenář totiž obvykle rád čte to, co si sám myslí, a krásné mu připadá to, co odpovídá jeho představě světa. Představě originální a jedinečné, jak se domnívá.“²⁷

Nejlépe podle našeho mínění popsal pocity z knihy Jiří Peňás, když neví, zda je vhodnější dílo vidět jako projev „nezřízené a nekritické ambicióznosti, nebo talentu a píce.“²⁸ Určitou názorovou nejednotnost popisuje i Pavel Janoušek, který cítí rozpor v postojích potenciálních čtenářů. „Pro interprety, kteří literární hodnoty vidí především v tvarových výbojích, může být próza Kateřiny Tučkové nezajímavá. Pokud však vnímáme sociální rozměr literárních děl, jde svým způsobem o zlomovou práci, která suverénním způsobem naplňuje jednu z možných

²⁵ JANOUŠEK, P.: Svědectví nejen o Gertě Schnirch aneb Takoví jsme byli, *Host*, roč. 25, č. 9, 2009, s. 61-62.

²⁶ HOLUB, N. 2010. Vyhnutí české Němky [online]. Moravská zemská knihovna [citováno 9. 3. 2013]. Dostupné z WWW:< <http://duha.mzk.cz/clanky/vyhnuti-ceske-nemky>>.

²⁷ ŠIMÁK, P.: Úspěch románu Vyhnutí Gerty Schnirch. *Revolver Revue*, roč. 26, č. 84. 2011, s. 232.

²⁸ PEŇÁS, J.: Mladá žena a tzv. odsun. *Lidové noviny*, roč. 22, č. 25. 2010, s. 29.

a důležitých funkcí literatury. Je prostředkem sebereflexe dané komunity, v tomto případě českého národa.²⁹

Devětadvacetiletá spisovatelka bezesporu nesáhla po snadné látce. Za její odvalu vypořádat se s těžkým tématem, popsat vztah tří generací žen a ukázat střet malých a velkých dějin, aniž by se jí příběh rozpadl, si zaslouží obdiv. Nejsilnější částí knihy je bezpochyby popis pochodu smrti. Čtenář je zaujat výbornou charakterizační prací s detaily, které naturalisticky vykreslují zacházení ozbrojenců s odsunutými a pocity mladé matky Gerty Schnirch. Zde je „živá“ a věrohodná, skutečná hrdinka a oběť, vše jí lze věřit. Jak jsme podotkli výše, s postupem děje však dochází ke ztrátě dynamiky vyprávění, přesto ze čtenářského zážitku z pochodu těží autorka až do závěru knihy, který je o tři sta stran dále a o padesát pět let později. Tato část knihy ukazuje, že Kateřina Tučková je velmi slibnou mladou autorkou. A podobným výrokem končí nadpoloviční většina recenzí a kritik, i když jsou některé psány spíše váhavým až negativním tónem.

Jakub Vaníček knihu hodnotí jako dobře napsaný román, Erika Zlámalová jako zajímavý úkaz vhodný čtenářské pozornosti a Erik Gilk ji považuje za jednoznačný úspěch. Bloger Jan Hübsch by dokonce knihu zařadil do povinné četby, nazývá ji i přes pár výhrad skvělou knihou. Méně nadšeně knihu hodnotí Jiří Peňás, který vnímá nedostatky, přesto v tom základním považuje knihu za hodnou pozornosti stejně jako autorku. Podobně svůj názor shrnuje i Stanislav Škoda, který Tučkovou označuje za sebevědomou prozaičku, které to sice „občas trochu uklouzne, ale zároveň přesně ví, co, jak a komu chce vyprávět“.³⁰ I Vojtěch Staněk, který kriticky hodnotí literární neobratnost autorky spočívající v jejích jazykových nedostatecích a v její nedůvěře ke čtenáři, neupírá románu ambice a autorce pečlivou historiografickou přípravu.

3.1.3. **Negativa**

Ač se román stal čtenářsky velmi populární, odborníci v něm našli mnoho autorských neobratností a z uměleckého hlediska ho považují spíše za průměrný. Vytýkají autorce její práci s postavami, rozsah příběhu, který ke konci ztrácí svou

²⁹ JANOUŠEK, P.: Svědectví nejen o Gertě Schnirch aneb Takoví jsme byli, *Host*, roč. 25, č. 9, 2009, s. 61–62.

³⁰ ŠKODA, S. 2009. Příběh holky vyhnané z Brna. [online]. Lidovky.cz [citováno 9. 1. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://katerina-tuckova.cz/recenze-Vyhnaní-Gerty-Schnirch-Lidovky-2.html>>.

původní dynamiku, užití nevěrohodných dialogů, plochá místa, která jsou zaplněna zbytečnými detaily, a přílišnou doslovnost, která nenechává prostor čtenáři na vlastní úsudek.

S mnohými názory autorů můžeme po přečtení knihy *Vyhnání Gerty Schnirch* souhlasit, a dokonce vysledovat další nelogické výstavbové postupy především v charakteristice a chování postav, které mohou být autorským záměrem, ale spíše vyvolávají otázku nad vnitřní integritou především hlavní postavy.

3.1.3.1. *Postavy*

Výtky kritiků a recenzentů k postavám patří k těm nejčastějším. Podotýkají, že mnoho osob se příběhem jen mihne a zmizí, aniž si pořádně uvědomíme jejich význam pro samotnou protagonistku příběhu či jejich roli pro vyznění knihy. Nelze se skoro vyhnout listování stránek zpět pro jejich připomenutí. „Kateřina Tučková rozvine spoustu dalších lidských příběhů, které ale následně nijak nevysvětlí.“³¹

O tom, že se postavy Tučkové v jejím rozsáhlém historickém románu občas „vytratí“, se zmiňuje i Jiří Peňás v *Lidových novinách*. Pokud bychom měli konkrétně nějaké mizející postavy jmenovat, byl by to Gertin otec Friedrich Schnirch, o kterém se naposledy dozvíme v okamžiku, když ho odvádějí jako práce schopného německého muže do pracovního tábora. Dále by se dalo hovořit o jejím bratrovi Friedrichovi, který mizí v příběhu o něco dříve, když je povolán na frontu. Znovu se objeví až téměř v samotném závěru knihy, kdy diktuje své ženě dopis pro Gertu, protože cítí, že umírá a chce ulevit svému svědomí. Dále mezi takové postavy patří snacha staré Zipfelové Ida s novým mužem Hubertem Šenkem, které společně odsoudili, protože neodváděli včas potravinové dávky v rámci zemědělské kolektivizace. Josef Schmidt, správní komisař v Perné, kterému Gerta pomáhala s administrativou, zmizel beze stop se svou rodinou do zahraničí. Přítelkyně Ula, která odešla se svou dcerou Dorlou a Teresou od staré Zipfelové do Vídně a Antonie Ainingerová, které uznali na úřadech její stížnost o mylném vysídlení, a mohla se vrátit do Brna, ze kterého do Perné zaslala jen dopis. Tyto postavy ovšem nehrají stěžejní roli v Gertině životě, až na jejího otce, k němuž se z pochopitelných důvodů

³¹ HÜBSCH, J. 2010. Smutný příběh Gerty Schnirch [online]. Bigblogger.lidovky [citováno 9. 1. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://katerina-tuckova.cz/recenze-Vyhnani-Gerty-Schnirch-Hubsch.html>>.

nechtěla hlásit. Tudiž jejich opomíjení a neobratná charakteristika nenarušuje strukturu a logiku děje.

Není tomu tak však u postavy Karla Němce, Gertina osudového muže, s kterým je její život velmi úzce propojen. Celý jejich láskyplný vztah je popsán v pasáži první kapitoly na stranách dvacet šest až dvacet osm. Na tomto krátkém úseku je shrnut od svého počátku z konce třicátých let až po svůj konec asi o dva roky později, kdy Karel požádal Gertu o ruku. Jediné hezké pouto s mužem, které zažije, je shrnuto v pár větách a dále mu není přikládán po dlouhou dobu žádný význam. V Perné sice vzpomíná, že naposledy tančila ve svém životě s ním, na maturitním plese, „[...] kde spolu strávili celou noc. Jediný tanec nevěnovala nikomu jinému. Nikdy na ty chvíle nezapomene.“³² Ale to je vše. Až po pěti letech se Karel Němec opět objeví, a to přímo jako bůh shůry, zachránce, který Gertu odvádí z Perné do Brna, kde jí a Barboře sehnal byt. On je sice ženatý, ale Gertu miluje, pomáhá jí a stane se jejím milencem. Karel vzpomíná, že kdyby nezjistil na konci války, že je těhotná, neodešel by k partyzánům a žili by teď šťastně spolu, protože by si ji vzal okamžitě, jen aby nemusela odejít po válce z Brna. Sám říká, že tehdy mohlo být vše jinak.

I Gerta podle všeho ke Karlovi cítila silné pouto. Musela určitě prožívat obrovské dilema, zda mu přiznat, že je těhotná se svým otcem, rozhodnout se, zda mu říci, že se pokusila o potrat, ale neúspěšně, nejspíše uvažovala, zda je vhodné jej požádat o to, aby její situaci pochopil. O takovém rozhovoru, případně vnitřním uvažování samotné protagonistky, není nikde ani zmínky, ač cítíme, že tento moment byl v mnohém klíčový. Rozhodla se mlčet, a proto musela absolvovat odsun Němců a prožít celý život v izolaci. Ale za celý pochod si na tento rozhodující moment nevzpomněla, ani v Perné nepadne žádná zmínka, že Gerta lituje svého rozhodnutí, které by ji ochránilo od nebezpečného pochodu s malým dítětem. Popsání hloubky jejich citů potažmo vůbec jejich vztahu zcela chybí, neznáme dialogy mezi nimi, o Karlovi nevíme téměř nic, jen útržky, jak ho měla Gerta ráda a byla tehdy šťastná, ale čtenář nemůže vzpomínat s ní, neboť nemá na co. Dva roky mileneckého vztahu (na jiném místě píše, že vztah trval tři roky) na počátku padesátých let líčí vypravěč takto: „To, co za tu krátkou dobu stihla prožít s Karlem, bylo to nejkrásnější, co ve svém dosavadním životě poznala. Ukradené kousky štěstí, střípky okamžiků, které

³² TUČKOVÁ, K.: *Vyhnání Gerty Schnirch*. Host, Brno 2010, s. 194.

pro ni během dní nestrádal, záblesky blaženosti v jeho náručí, to všechno se vrátilo. Netroufala si kdy doufat, že by se to ještě mohlo stát. Ale stalo se. A jsou to skoro dva roky, šťastné a plné roky, co se v slunném zářijovém poledni chystala na pole k setí ozimků.³³ Opět s ním byla šťastná, ale autorka vztah této mladé dvojice podává velmi zkratkovitě a povrchně (oproti jiným do detailu líčeným zbytečností, jak poznamenává například Petr Hrtánek či Michaela Hečková). To je s podivem, protože sama protagonistka ho považuje za důležitý, což lze vyvodit z jejích zmínek a asociací.

O dvouletém setkávání Gerty s Karlem v padesátých letech se autorka rozepisuje sice o něco více, ale stále postrádáme vřelost jejich vztahu, postavy spolu nekomunikují. Blízkost těchto dvou lidí je ukázána jen na příhodě, kdy si četli úryvek z Drdova nového románu a oba se strašně nasmáli při předčítání dialogu dojiček.³⁴ Dva lidé, kteří do sebe byli zamilováni, rozdělily je Benešovy dekrety, pět let se neviděli a znovu k sobě najdou cestu a nejhezčí společný moment přitom zažijí při předčítání Drdy.

Ani při nahlížení děje z Karlovy perspektivy se čtenáři jeho postava neodkryje. Autorka ukáže jen jeho snahu zjistit počet Němců, kteří zemřeli při pochodu k rakouským hranicím. Chce to zjistit tak úpěnlivě, že o materiály žádá i v zahraničí a snaží se získat dokumenty s vysokým utajením, přičemž na sebe upoutává pozornost z vyšších míst. Tato kapitola nereflektuje o Karlově povaze, charakteru ani o jeho vztahu ke Gertě, spíše o historických materiálech a jejich zkreslující výpovědní hodnotě, kterou chtěla Kateřina Tučková zdůraznit. Karel opět zmizí a už se neobjeví. Stane se nejspíše obětí procesů z padesátých let, protože je aktivním členem komunistické strany ve významné pozici na Krajském národním výboru. Gerta jej chvíli postrádá, ale pak už na něj nemyslí vůbec, až při jejím setkání s agentem StB se jméno Karel Němec opět vynoří. Doufá, že jí agent řekne, co se s ním stalo, je „omámená možností o něm něco slyšet“.³⁵ Co ke Gertě cítí Karel, se nikdy zcela nedozvíme, nikdy spolu nemluví ani o svých citech, ani o Barboře, ač ji pozoroval a snažil se tajemství jejího otce odhalit. „Karel přicházel a tál v jejich domově jako sněhová vločka na klopě kabátu.

³³ TUČKOVÁ, K.: *Vyhnání Gerty Schnirch*. Host, Brno 2010, s. 232.

³⁴ Tamtéž, s. 255.

³⁵ Tamtéž, s. 293.

Oproti kře, kterou Gerta nosila v sobě. Byl šťastný a byl s ní často.³⁶ Vzpomíná na něj i Barbora, které se strýc Karel líbil a chránil ji ve škole před nenávisťnými učiteli a dětmi, které ji šikanovaly za její původ.

3.1.3.2. *Gerta Schnirch*

Je Gerta Schnirch skutečně jednobarevnou, jednoznačně kladnou postavou, která kvůli špatné politické situaci nemohla prožít plnohodnotný život, která v nás probouzí lítost a sympatie? Jan Gettin považuje Gertu Schnirch za nedůvěryhodnou, ač jen v místech, kde dochází k prolnutí perspektiv, Michaela Hečková za jednobarevnou pozitivní postavu a podle Jiřího Peňáse nenabude v románu nikdy přesvědčivé kontury. Velmi vyhraněný názor na postavu Gerty Schnirch pronesl Vojtěch Varyš v rámci pořadu Mozaika na Českém rozhlase 3 Vltava. Přestože je Varyš zkušený kritik, ač spíše divadelní než literární, jeho hodnocení je velmi expresivní a vyhraněné. Kdybychom měli parafrázovat jeho slova týkající se samotné Gerty, zněla by následovně. Protagonistku považuje za postavu, za kterou nelze bojovat, nelze s ní mít sympatie ani s ní zcela soucítit. Nemá totiž svůj vnitřní svět, je omezená, hloupá, pasivní, nespolečenská, nezajímá se o okolní svět. Nikdo ji přeci nevyháněl, ani si jí nevšímal. Nechává se vláčet sem a tam a máme chuť jí zakroutit krkem. Svou recenzi zakončil slovy, že s Gertou lze soucítit podobně jako s hlemýžděm zašlápnutým u polní cesty.

Přestože se o protagonistce vyjadřuje velmi nelichotivě, je pravdou, že ke konci příběhu čtenář opouští soucit k ní jako k oběti dobových politických rozhodnutí, protože se zcela vytratila silná, inteligentní žena z první poloviny knihy. Jako by si sama protirečila, její chování neodpovídá její odhodlanosti v době pochodu a práce v Perné. Po návratu z Brna se zcela uzavře, žíví v sobě jen nenáviděnou německou část. Již nevzpomíná na matku, nehledá přátele mezi Čechy, ostýchá se přátelit zprvu i s řeckými manželi, kteří s nimi žijí v jednom bytě. Její pasivita a odevzdání je zarážející. Během pochodu zpanikaří jen na úplném počátku, ale poté se chová tak, aby ochránila sebe i dceru, je prozíravá, opatrná a odvážná. V Perné Schmidta upozorňuje na to, že se jako Němec, ač starousedlík, stane nepohodlným. Ale sama nevidí problém vrátit se do Brna. „Vrátí se domů, do svého bytu, nebo jiného bytu, na který bude mít určitě nárok, ona, dcera české matky,

³⁶ TUČKOVÁ, K.: *Vyhnání Gerty Schnirch*. Host, Brno 2010, s. 278.

nenechá se vyhnat nějakými nepotvrzenými zprávami a křivými pohledy přivandrovalců.³⁷ Díky své odvaze podstrčila novému komisaři Kratinovi vyhlášku k podepsání, která se týkala trestu pro ty, kteří se dopustí ublížení na zdraví jak na Čechách, tak na Němcích (obrana proti znásilňování německých žen). Snažila se ve své pozici dělat, co mohla.

V Perné se zdá Gerta až na výjimky zpočátku i spokojená. Cítí se tam konečně jako plnohodnotný člověk. Sedláci a obyvatelé Perné se po čase k Němkám učili chovat jako k lidským bytostem. Na konci léta Gerta už začala klidně spát a jíst. Během oslav Dožinek vypravěč dokonce pronese: „Bylo to od odchodu z Brna poprvé, kdy se Gerta cítila skoro spokojená. Myšlenky jí neodlétaly k otci, Friedrichovi, ani ke vzpomínkám na pochod, dokonce neměla ani strach z budoucnosti.“³⁸ Ale týž večer o pár stran dále Gerta říká gruzínskému doktorovi, že se nemůže odreagovat, dokud nebude zase člověkem, který nebude mít strach, že ji zastřelí nebo znásilní. A takových nečekaných změn postojů je v knize několik. Můžeme jmenovat jeden, který zmiňuje i Jiří Peňás. Gerta, dívka zmítaná osudem a čerstvá matka, se proti své dosavadní přirozenosti rozhodne riskovat život a jde si s rozhořčenými Čechy poslechnout projev Edvarda Beneše, který mluví o nutnosti vyřešit německou otázku. Kdyby ji poznali, mohl ji čekat i trest smrti, protože na sobě neměla pásku s písmenem N.

V Perné neustále mluví o tom, že je Češkou po matce, ale po návratu do Brna, že je Němkou po otci. V té době se zcela izolovala a změnila své chování. Nechce nic pro zlepšení svého života dělat, odmítá vidět lepší budoucnost, nesnaží se o ni. Nedá se ani říci, že by se cítila zlomená, tato situace nastane až v 70. letech, a to kvůli své prohlubující zášti vůči všem, kteří se o ni nezajímají, a ztrátě Barbory, která s matkou přestala komunikovat. „Její svět se zhroutil, jejím nitrem se rozlila prázdnota. Zbýl jen čas, který pomalu odsýpal minuty v chladném skladu. Tenkrát to bolelo fyzicky. Po celém těle z nočního pochodu, z pozdějších prací na poli, uvnitř to bolelo z ponížení, které jí připravil ten voják. Bylo ale pro co jít dál. Pro Barboru. Pro co ale žít dál ve chvíli dalšího ponížení, které si nezasloužila, a ve chvíli, kdy ji Barbora ze svého života vyřadila, to nevěděla.“³⁹ Z Gerty hrdinky, která srdnatě bojovala s nepřízní osudu, se stává vlastní stín, nepřijemná žena, která ztrácí

³⁷ TUČKOVÁ, K.: *Vyhnání Gerty Schnirch*. Host, Brno 2010, s. 153.

³⁸ Tamtéž, s. 186.

³⁹ Tamtéž, s. 341.

čtenářovy sympatie a je spíše anti-hrdinkou, živící v sobě představu, že se jí stále někdo mstí.

Se ztrátou sympatií ke Gertě souvisí částečně i další výtky kritiků, že příběh je zbytečně dlouhý a ztrácí svou původní dynamiku a napětí. Petr Hrtánek ve své kritice pro iLiteraturu.cz lituje, že román se nekoncentruje kolem událostí těsně po válce, které považuje za velmi zdařilé, ale děj se „natahuje až do konce 20. století tak, aby bylo vidět, že život titulní hrdinky je navždy stigmatizován (pominout však nelze provokativní otázku, do jaké míry se na svém osudu podílí sama Gerta, vždyť právě chování pasivní ovce vítají totalitní vládcové v jakémkoli režimu). Přiznám se, že mi pak činilo velké problémy knihu vůbec dočíst, protože text směřuje k monotónní zpovědi ...“⁴⁰ V článku Jiřího Peňáse se objevuje podobný názor. Polemizuje nad tím, zda bylo nutné popsat tolik stran. Mnohé úseky považuje za marnotratně zdlouhavé a nic neříkající a doporučil by určitě zkrácení textu. „Příliš často plave děj v řídké hmotě, vyprávění skáče a vrací se přerývaně z jednoho času do druhého, od jedné zaměnitelné postavy k další, střídají se mluvčí i úhly pohledu, ale výsledkem je především to, že často není právě jednoduché se v textu vyznat.“⁴¹ I Veronika Kovářová považuje za zbytečné, že příběh Gerty je rozprostřen do celé druhé poloviny 20. století: „Na samostatnou a možná i působivější knihu by ovšem vydaly už první dvě části románu, zabírající více než polovinu jeho rozsahu. Právě ty se bezprostředně vztahují k pohořelickému pochodu.“⁴²

3.1.3.3. *Jazyková neobratnost*

Ta se v próze projevila především v tvorbě dialogů a popisných pasáží, které se snaží poeticky oživit jinak spíše věcný text. Dále se kritikové negativně vyjadřovali k prostoru, který autorka nechává čtenáři k vlastnímu úsudku. Nejvíce poznámek k těmto problematickým jevům měl Vojtěch Staněk, který o Tučkové napsal, že není zrovna jazykový virtuos, což je znát nejvíce v dialogích, „které v některých pasáží při představě, že by měly být autentické, nabývají až

⁴⁰HRTÁNEK, P. 2009. Kateřina Tučková: Vyhnání Gerty Schnirch [online]. iLiteratura.cz [citováno 9. 1. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://iliteratura.cz/Clanek/25541/tuckova-katerina-vyhnani-gerty-schnirch-2>>.

⁴¹ PEŇÁS, J.: Mladá žena a tzv. odsun. *Lidové noviny*, roč. 22, č. 25. 2010, s. 29.

⁴² KOŠNAROVÁ, V: Z nové české literatury. *Český jazyk a literatura*, roč. 60, č. 5. 2009-2010, s. 238.

groteskního rázu“.⁴³ Dále podotýká, že autorka jakoby nedůvěřuje čtenářově obrazotvornosti a i tam, kde je to z kontextu patrné (především v dialozích), se snaží vše explicitně popsat a pojmenovat, někdy i zbytečně dopovědět osudy některých protagonistů. Fikční svět románu připodobňuje k „šalině ve špičce“ – je to svět, ve kterém se čtenář nemůže skoro pohnout.

Názor Petra Hrtánka je téměř obdobný. Text podle něj poskytuje minimum interpretačního prostoru, ač pracuje často s náznaky a nedořečeností. „Jindy je však zbytečně explikováno to, co je beztak jasné [...] nebo v dialozích, které čtenáři dosti průhledně podsouvají, jak má vylíčené situace hodnotit. Kromě toho rozhovory svou stylizací občas působí jako z jiné doby a jiného místa.“⁴⁴ Pavel Janoušek to vidí zcela opačně, když pociťuje autorčinu snahu věci výslovně nehodnotit a poskytnout čtenáři prostor, aby předkládané názory a životy posoudil sám.

Jazyková neobratnost je nejvíce patrná především v prvních dvou kapitolách knihy. Snaha o obrazná přirovnání působí v rámci výběru stylotvorných prostředků ve zbytku knihy neobratně. Jako příklad jsme vybrali popis válečného Brna a pocit Gerty, když byla v bombardovacím krytu:

„Teprve o několik let později proměnil Judex Brno ve válečné město přesně šlapající pod taktovkou teroru, ve kterém bylo cítit pach strachem zpocených kuchyňských odbojářů a sabotérů...“⁴⁵

„Gerta nebyla tělem, byla jen hrudí, těžkým kamenným hrudním košem, z něhož pomalu, pomalu vystupoval první vzlyk, málem jí roztrhl hrdlo, jak těžce se dral ven přes seschlé mandle, vpadlý jazyk a zaťaté zuby.“⁴⁶

Vojtěch Varyš dokonce považuje formu a jazyk spolu s nesympatickou hlavní hrdinkou za největší nedostatky knihy, které téma s velkým potenciálem znevážily. Autorka se podle něho snaží příběh toporně natáhnout a ozvláštnit zbytečně dlouhými souvětími a nepracuje téměř s dialogy. Při sledování vnější struktury knihy ovšem zjistíme, že grafických označení pro dialogy není málo. Především v prostřední části knihy, kdy byla Gerta v Perné, se dialogů objevuje značné množství. Jejich nedostatek vidíme spíše v tom, že jsou buď velmi krátké,

⁴³ STANĚK, V.: Dějiny vs. Román – 1 : 0. A2, roč. 6, č. 5, 2010, s. 7.

⁴⁴ HRTÁNEK, P. 2009. Kateřina Tučková: Vyhnání Gerty Schnirch [online]. iLiteratura.cz [citováno 9. 1. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://iliteratura.cz/Clanek/25541/tuckova-katerina-vyhnani-gerty-schnirch-2>>.

⁴⁵ TUČKOVÁ, K.: *Vyhnání Gerty Schnirch*. Host, Brno 2010, s. 33.

⁴⁶ Tamtéž, s. 53.

nebo naopak zbytečně dlouhé a probíhají mezi postavami, které pro děj nejsou příliš důležité. Především zcela postrádáme hlubší Gertiny dialogy se dvěma osobami, které jí byly nejbližší, s Karlem a Barborou. Může to sice odpovídat autorskému záměru poukázat na nemožnost komunikace po traumatickém zážitku, potažmo nemožnost navázat jakýkoli vztah, ale postava se tak stává plochá a bez zřetelných rysů.

3.1.3.4. *Genderové schéma*

V závěru negativních připomínek k románu *Vyhnání Gerty Schnirch* by se dalo hovořit o genderové schematičnosti postav. Dělení čtenářských sympatií k postavám na základě jejich pohlaví si všiml Vojtěch Staněk, který román zrecenzoval na stránkách kulturního čtrnáctideníku A2. Špatní jsou vždy muži a ženy naopak dobré.

Toto schematické rozdělení kladných a záporných charakterových vlastností postav je pro Tučkovou typické. Setkáme se s ním již v její prvotině *Montespaniáda* a i v následujících *Žitkovských bohyních*. Sama Tučková to zdůvodňuje tím, že se do ženských postav dokáže lépe vcítit, a proto z nich dělá hlavní hrdinky. Muži jsou v jejím pojetí obvykle popisováni jako násilníci, sadisté, pokřivení lidé, které ovládá jen sexuální pud.

Především ve *Vyhnání Gerty Schnirch* je znásilnění zmíněno tolikrát, až čtenář může nabýt dojmu, že během války a po ní se tímto způsobem řešilo každé vyjednávání ženy s mužem či jen jejich vzájemné setkání. Samotná Gerta byla znásilněna svým otcem, domovníkem, několikrát dělníky ze Zbrojovky, ruskými vojáky, znásilnit se jí pokusí i opilý hospodář Jech. O několikanásobném znásilnění hovoří i její německé přítelkyně a setká se s ním dokonce i její spolužačka z dětství Anne-Marie.

3.2. **Medializace románu**

Poprvé se veřejnost o přípravě knihy s tematikou vyhnání brněnských Němců dozvěděla v roce 2007. A to prostřednictvím jakéhosi happeningu, který se uskutečnil v noci z 15. na 16. 6., kdy se Kateřina Tučková s historikem Davidem Kovaříkem rozhodla zorganizovat pochod po trase, po jaké v roce 1945 kráčeli odsunutí obyvatelé Brna německé národnosti. Tato akce vzbudila zájem médií, ač

samotného pochodu se zúčastnilo jen zhruba dvacet lidí.⁴⁷ Přičemž necelých třicet kilometrů do Pohořelic ušli jen čtyři lidé. Mezi nimi i organizátorka Kateřina Tučková, která si chtěla vyzkoušet pocit, jaké to je cestu absolvovat s kočárkem a těžkým batohem. Následující víkend byla na ČT 1 odvysílána reportáž Barbory Telferové s názvem *Pochod smrti po 62 letech*, kde se Kateřina Tučková zmiňuje, že se momentálně snaží psát knihu o této problematice. Až posléze zjistila, že pochod se již několik let organizuje pod hlavičkou spolku Bruna, jež sdružuje občany, kteří sami nebo jejich rodiče pochod zažili. Vždy probíhá víkend před koncem května, tj. ve dnech, kdy Němci skutečně Brno museli začít opouštět.

Jak toto téma vůbec objevila, prozradila v rozhovoru s Ondřejem Horákem pro *Lidové noviny*: „Bavili jsme se jednou o tom s historiky v hospodě a já jsem o těchto událostech vůbec nevěděla. Přitom v Brně žiju v domě, kde nejdříve bydleli Židé, poté, co jim byl za války majetek zabaven, se tam nastěhovali Němci, po jejich odsunu Češi a pak, když se postavila sídliště, Češi odešli do paneláků a do centra, do klasicistních domů, přišli zase Romové...“⁴⁸ Ve stejném článku zmiňuje i inspiraci nepublikovanými dopisy, které objevila náhodně a které v osmdesátých letech posílala do brněnského deníku *Rovnost* jedna z pamětnic pochodu, jež právě zůstala na nucených pracích na jižní Moravě. Ve zprávě avizující pochod pro Brněnský deník Tučková uvedla, že ke ztvárnění hrdinky svého chystaného románu si vybrala skutečnou ženu, která dodnes žije poblíž Pohořelic. Nejspíše tento svůj záměr ale v průběhu shánění materiálů a psaní románu přehodnotila, protože v několika rozhovorech po vydání knihy svou protagonistku Gertu Schnirch označuje za kompilát vzpomínek pamětníků, s nimiž se během svého výzkumu seznámila,⁴⁹ a v rozhovoru pro *Literární noviny*⁵⁰ a *Novinky.cz*⁵¹ to potvrzuje slovy, že žena tohoto jména a osudu nikdy neexistovala, že je to zcela fiktivní postava. Svou přípravu na román *Vyhnání Gert Schnirch*, která probíhala od vydání *Montespaniády*

⁴⁷ Údaj o dvaceti lidech je uveden v televizní reportáži. V rozhovoru s Alicí Horáčkovou pro *MF Dnes* ale sama Tučková říká, že se sešlo padesát lidí a Klára Kubičkové v *Metropolisu* potvrdila zhruba čtyřicet účastníků. Původně mělo jít jen o sešlost historiků a literátů, ale díky medializaci se o pochodu dozvěděla veřejnost a přidali se lidé i ze spolku Bruna.

⁴⁸ HORÁK, O.: Kojence odhazovaly do polí. *Lidové noviny*, roč. 22, č. 87. 2009, s. 10.

⁴⁹ DEMELOVÁ, K. 2010. Liberatura s Kateřinou Tučkovou [online]. Český rozhlas Rádio Wave [citováno 9. 1. 2013]. Dostupné z WWW:

<http://rozhlas.cz/radiowave/waveculture/_zprava/710229>.

⁵⁰ HORÁK, O.: Kojence odhazovaly do polí. *Lidové noviny*, roč. 22, č. 87. 2009, s. 10.

⁵¹ CINGER, F. 2010. Vítězka Magnesie Litery Tučková: Odkrývala jsem historii místa, kde žiji. [online]. *Novinky.cz* [citováno 9. 1. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://novinky.cz/kultura/198021-vitezka-magnesie-litera-tuckova-odkrývala-jsem-historii-mista-kde-ziji.html>>.

v letech 2006–2009, líčí novináři Janu Němcovi v článku *Na pochodu smrti s kočárkem*. Protože chtěla podat především historické svědectví o životě Němců v Brně a jejich odsunu, věnovala se dlouho vytváření rešerší a sběru materiálu. Využila i orální historie, při níž mluvila s pamětníky a jejich příbuznými. Jako zdroj reálných zážitků pamětníků využila i jejich svědectví zaznamenané v knize *Němci ven! – Die Deutschen raus!*, která vyšla v roce 2001 v nakladatelství Dauphin a z německého originálu ji přeložila Jana Šlajchrtová.

O historickou a faktickou věrohodnost šlo Tučkové především a všechny údaje o reálných událostech několikrát pečlivě kontrolovala, po celou dobu tvoření románu konzultovala fakta a reálie s historikem Davidem Kovaříkem. Chtěla se vyhnout výtkám, že jako mladá autorka, která tuto dobu nezažila, popisuje historické události zkresleně. „Myslím, že nejsložitější bylo dostat opravdu těm faktům. Závěrečné korektury jsme dělali asi třikrát, měla jsem velice pečlivou redaktorku Irenku Danielovou, která třeba našla, že bombardování nebylo v 11 dopoledne, jak jsem ho napsala, ale v 8 ráno. Takže se mi tam mísily moje fantazie s tím, jak to opravdu bylo. V takových detailech jsem už nepovažovala za nutné dodržet reálie, takže potom jsem musela dělat opravy a zaměřovat se na absolutní věrohodnost textu.“⁵²

Kateřina Tučková chtěla od začátku napsat historický román, ač měla spoustu podkladů napsat i knihu, která by byla řazena do literatury faktu. Téma, které zpracovala, chtěla přiblížit co nejširšímu okruhu čtenářů a románový žánr se jí k tomuto účelu zdál nejlepší. Odsun Němců je podle ní stále aktuální historická událost, což potvrdil i zájem nakladatelství Host, jež toto téma zaujalo, a nabídlo jí, že knihu, na které teprve pracuje, vydá. „A začali jsme s tím pracovat v širším nakladatelském plánu,“⁵³ popisuje cestu rukopisu, potažmo samotné autorky do nakladatelství Host jeho spolumajitel Miroslav Balaščík.

Čtyřsetstránkový román *Vyhnání Gerty Schnirch* vyšel v roce 2009 a stal se čtenářsky velmi vyhledávanou knihou. Svědčí o tom v současné době (leden 2013) nejen druhý dotisk knihy (první v roce 2010), ale i čtenářské ocenění Magnesia

⁵² FALTÝNEK, V. 2009. O brněnské dívce jménem Gerta Schnirch [online]. Český rozhlas 7 Rádio Praha [citováno 9. 1. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://radio.cz/cz/rubrika/knihy/o-brnenske-divce-jmenem-gerta-schnirch>>.

⁵³ ČT24. 2010. "Kritik je především čtenář," říká Miroslav Balaščík [online]. Osobnosti na ČT24 [citováno 9. 1. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/102805-kritik-je-predevsim-ctenar-rika-miroslav-balastik/>>.

Litera 2010 – Knižní klub Cena čtenářů. Kniha byla představena i na významném knižním veletrhu v Lipsku a získala v těsném sledu po svém vydání i zahraniční literární cenu Sutodoněmeckého Landsmannschaftu, kterou si autorka převzala v Mnichově. Ač byla tato kniha v Německu prezentována také v rámci několika autorských čtení, protože mnozí účastníci pochodu či jejich potomci v Německu stále žijí, do němčiny kniha přeložena doposud nebyla. V roce 2011 kniha vyšla v italštině a v roce 2012 v maďarštině. Kniha vzbudila zájem také české odborné literární obce, byla nominována na Cenu Josefa Škvoreckého, Magnesii Literu za prózu a Cenu Jiřího Ortena.

Román inspiroval i jiné umělce, kteří na jeho motivu vytvořili své „adaptace“. Těsně po vydání knihy vzniklo představení *Be Free!* v brněnském Divadle Feste, které režíroval Jiří Honzírek. Na motivy knihy vznikl i hodinový filmový dokument z roku 2010. Jeho režisérem se stal Tomáš Měšťan a pojmenoval ho *Also los Gerta aneb Sudetský komplex 5x jinak*. V dokumentu jsou zachycena historická fakta brněnského odsunu a vzpomínky jeho žijících účastníků. „Pamětníci, kteří ještě žijí, prošli odsunem jako malé děti, jejich vzpomínky jsou o to působivější a silnější. Kříže nad hromadným hrobem v Pohořelicích připomínají události, o kterých se v Brně dlouhé roky nemluvilo. Musela dospět třetí generace, děti a vnuci válečných dětí, abychom téma česko-německých vztahů znovu otevřeli.“⁵⁴

Samotná Kateřina Tučková přiznává, že dokud se nesetkala s historikem Davidem Kovaříkem, o odsunu měla jen povšechné informace a nevěděla o brněnském pochodu smrti, ani jak se německé obyvatelstvo zapsalo do současné tváře města Brna, ke kterému má velmi blízký vztah. Toto téma totiž v době komunistické totality bylo tabu. Ale stejně jako v románu, se i ve skutečnosti právě tato třetí generace – vnoučata pamětníků ptá, jak to doopravdy bylo, chce se o této zatajované události dozvědět pravdu. Dalším cílem Tučkové bylo ve svém díle zachytit popření kolektivní viny, což jí mnozí kritikové vyčítají, protože její záměr považují za již mnohokrát realizovaný a není třeba jej tolik akcentovat.

⁵⁴ KUBÍČKOVÁ, K.: Pobídka k odsunu Němců "Also los Gerta!" zazní znovu. V divadle a filmu. *MF Dnes* (mutace jižní Morava), roč. 20, č. 123. 2010, s. 6.

4. Žítkovské bohyně

Románem *Vyhnání Gerty Schnirch* se Kateřina Tučková dostala do povědomí jak odborné, tak i laické veřejnosti. Po jeho vydání se netrpělivě čekalo, jaké historické téma zpracuje ve svém dalším avizovaném díle. Jeho první ukázka byla otištěna 28. 7. 2011 v *Literárních novinách* (tj. necelý rok před samotným vydáním). *Žítkovské bohyně* byly v tomto kulturním periodiku prezentovány následovně: „Stejně jako v případě knihy *Vyhnání Gerty Schnirch* jde o historický román založený na skutečných událostech. Tentokrát se odehrává v prostředí Bílých Karpat, na moravských Kopanících, kde po staletí žily ženy, kterým se pro jejich léčitelské a věštecké schopnosti říkalo „bohyně“. Jejich dlouhou a tajuplnou historii rozplétá poslední členka rodu, Dora Idesová, kterou její pátrání po osudech vlastní rodiny zavádí až ke svazkům StB, k výzkumu SS-Hexensonderkommando nebo k čarodějnickým procesům v 17. století.“⁵⁵ Za tímto oficiálním popisem následovala ukázka z první kapitoly, ve které Surmena učí svou neteř Doru „andzjelovat“ (vodit lidi k bohyním a zjišťovat při cestě co nejvíce informací, které by bohyni předala, aby ta při prvním setkání s klientem působila jasnozřivě). Text se neshoduje ještě s finální verzí rukopisu. Autorka provedla úpravy především v rovině lexikální a syntaktické.

Skutečné události, ženské hrdinky, tajemství, lidové léčitelství, na první pohled nesourodé historické záznamy sahající až do 17. století. To jsou témata, která čtenáře soudobé literatury přitahují. Důkazem budiž vysoká prodejnost románu, neutuchající zájem médií všeho druhu o text i autorčinu osobnost a následná knižní ocenění. *Žítkovské bohyně* se již překládají do polštiny, bulharštiny a ukrajinštiny.⁵⁶ O důvodech, jak se z knihy může stát bestseller, se zabývá ve své diplomové práci *Strategie českých nakladatelství užívané při vydávání knižních titulů* student Masarykovy univerzity Filip Zdražil pod vedením Miroslava Balašíka. Na základě jeho obecné analýzy českého literárního trhu z roku 2007, jaké tituly se v České republice nejvíce prodávají, a co za vysokým prodejem určitých knih stojí, by se dalo říci, že román *Žítkovské bohyně* měl potenciál stát se bestsellerem.⁵⁷ Ukázalo se, že

⁵⁵ TUČKOVÁ, K.: Název: *Žítkovské bohyně*. *Literární noviny*, roč. 22, č. 20, 2011, s. 28.

⁵⁶ *Žítkovské bohyně* by měly vyjít v polském nakladatelství Afera, bulharském Paradox a ukrajinském Spadschyna-Integral Publishers. O prodeji překladových práv do dalších zemí se jedná.

⁵⁷ V Česku se v současné době za bestseller obvykle považuje kniha, které se prodalo více než 10 tisíc výtisků.

toho nakladatelství Host svou marketingovou strategií a péčí o titul beze zbytku využilo a bestseller se z románu doopravdy stal.

Téma knihy je jedním z velmi důležitých faktorů, které ovlivňují prodejnost. Kateřina Tučková využila čtenářského zájmu o historickou tematiku, která trvá již bezmála více jak dvacet let. Literární zpracování minulosti se však za tu dobu proměnilo. Nejen Zdražil, ale i jiné studie zabývající se polistopadovou prózou⁵⁸ si všímají, že v devadesátých letech byla největší poptávka po autobiografických knihách a pamětech, který je střídán v prvním desetiletí 21. století historickými knihami psanými beletrizovanou formou. Mezi důkazy Zdražil uvádí vítěze ankety Lidových novin Kniha roku z let 2002-2007.⁵⁹ Vlnu historických románů nového typu, které na začátku nového milénia oslovily širší veřejnost, podle něho odstartoval románový dokument Jana Nováka *Zatím dobrý: Mašínovi a největší příběh studené války*. Ten rozpoutal mediální a následně i společenskou diskuzi, zda bratři Mašínové byli hrdinové, či vrazi. Kniha zaujala čtenáře svým silným tématem, které nebylo zcela originální, zato čtivě zpracované.

Téma kolektivizace a znárodnování majetku na českém venkově se také dočkalo nového zpracování a to v roce 2005, kdy Jiří Hájíček napsal novelu *Selský baroko*. Do popředí zájmu se u několika autorů také dostala tematika druhé světové války (Jiří Šulc, *Dva proti Říši* z roku 2007) a především Sudet, o kterých jsme psali v souvislosti s románem *Vyhnání Gerty Schnirch*. Kniham se dostalo na české poměry značného ohlasu a „relativně vysokých nákladů, přesto kritici a čtenářská veřejnost není při posuzování kvality jejich zpracování zdaleka jednotná. Především na dílo Denemarkové a Šulce je v množství recenzí nazíráno jako na knihy, jejichž úspěch a sláva stojí a padá právě se silným tématem, bez kterého by jinak byly velice průměrnými.“⁶⁰

To, co Tučková v případě *Žitkovských bohyní* popisuje jako své osobní autorské pnutí, které ji vedlo k sepsání románu (zpracovat stinné místo české

⁵⁸ Mezi publikace zabývající polistopadovou literaturou můžeme jmenovat *Literární bludiště* Lubomíra Machaly z roku 2001 nebo *V souřadnicích volnosti* od kolektivu autorů z roku 2008.

⁵⁹ Petra Hůlová: *Paměť mojí babičce* (2002), Pavel Juráček: *Deník 1959–1974* (2003), Jan Balabán: *Možná že odcházíme* (2004), Jáchym Topol: *Kloktat dehet* (2005), Ivan Martin Jirous: *Magorovy dopisy* (2006), Jiří Voskovec, Jan Werich: *Korespondence I a II* (2007). Další roky vyhráli cenu autoři: Vladimír Forst, Jiří Opelík, Luboš Merhaut a kol.: *Lexikon české literatury I až IV* (2008), Josef Kostohryz: *Básně, Povídky a jiné prózy* (2009), Jan Balabán: *Zeptej se táty* (2010), Umberto Eco: *Pražský hřbitov* (2011), Miloš Doležal *Jako bychom dnes zemřít měli* (2012).

⁶⁰ ZDRAŽIL, F.: Strategie českých nakladatelství užívané při vydávání knižních titulů. Nepublikovaná magisterská diplomová práce. FF MU, Brno 2007, s. 23.

minulosti a vrátit se ke svým lidovým kořenům), spisovatel Jiří Hájíček vnímá jako jev generační: „Myslím, že to je generační záležitost. Devadesátá léta jako by chtěla na minulost zapomenout a začít znovu, ale teď se řada mých vrstevníků, kterým je plus minus čtyřicet, začíná obracet a dívat se do minulosti. Zní to jako klišé, ale zřejmě si uvědomují, že tam jsou kořeny k pochopení dneška. Třeba Radka Denemarková a její *Peníze od Hitlera*. Myslím, že pro mou generaci přichází doba, kdy se ptáme našich otců na léta reálného socialismu, máme už odstup, protože nás to zasáhlo jen zkraje dospělosti. Jako se mladí v Německu ptali svých rodičů, co vlastně dělali za Třetí říše. To je ale uvnitř každé generace a je to záležitost pozdějšího věku, když už se člověk nepotřebuje osamostatňovat, nerevoltuje proti rodičům, ale naopak se jim snaží vracet to, co mu dali. A pak se začne zajímat o to, jaký byl vlastně jejich život, jaká byla doba jejich mládí.“⁶¹ Zájem o rodinnou historii a zážitky pamětníků zpracovala Tučková již ve *Vyhnání Gerty Schnirch*.

Oba historické romány Kateřiny Tučkové mají mnoho společného. Především v nich nalezneme množství shodných tematických prvků a podobnou kompoziční výstavbu (rámeček knih): střet prostého člověka s velkými dějinami, silné ženy a slabí mužové, historické téma dotýkající se současnosti, dokonce i obdobný začátek a konec. Autorka děj obou románů začíná zaměřením na jeden konkrétní okamžik ze života protagonistek, který předchází samotnému vyprávění. U *Gerty Schnirch* tato pasáž byla označena jako prolog, *Žitkovské bohyně* začínají čtyřstránkovým textem, který je předřazen první části knihy bez jakéhokoli pojmenování. Následující románový text sestává z pěti částí. Ty jsou dále děleny do kapitol, které jsou nazvány nejčastěji jménem osoby, o které kapitola pojednává (Surmena, Dora Idesová), místem, kde se děj odehrává (Potočná, Bedová), nebo předmětem, který v daném úseku sehrál klíčovou roli (Dopis, Červený náramek). Autorka přitom dokázala čtenářskou pozornost udržet po celé vyprávění, všechny indicie získané v průběhu pátrání do sebe zcela zapadnou až v samém závěru vyprávění.

Kvůli mnohým shodným prvkům obou historických románů Kateřiny Tučkové se neubráníme jejich srovnání. *Žitkovské bohyně* působí kompaktněji a dynamičtěji. Nosnou událost odsunu brněnských Němců Tučková naopaku opouští v polovině románu a následné vyprávění o Gertě Schnirch je rozměňováno

⁶¹ BALAŠTÍK, M. 2007. Zajímají mě zlomové okamžiky [online]. Host [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://www.casopis.hostbrno.cz/cs/archiv/2007/8-2007/vyber-z-cisla/zajimaji-me-zlome-okamziky>>.

mnohými odbočkami, ne vždy vhodně zařazenými. Ženskou hrdinku Gertu Schnirch v *Žitkovských bohyních* střídá Dora Idesová, dcera bohyně. Její matka Irena zemřela násilnou smrtí, kdy ji její opilý manžel zabil sekyrou v jejich žitkovské chalupě. Proto Doru a jejího bratra Jakoubka získala do péče jejich teta Surmena, sestra jejich matky, také bohyně. Doře bylo osm let a Jakoubkovi čtyři. Ani ne za deset let je zastihla další krutá událost. Surmena byla zavřena do vazby, protože byla obviněna z trestného činu ublížení na zdraví s následkem smrti a podvodu, a následně převezena do psychiatrické léčebny, kde zemřela. Protože se o děti neměl kdo starat, Dora byla umístěna do internátního ústavu a Jakoubek do ústavu pro mentálně postiženou mládež (trpěl oligofrenií a Apertovým syndromem). Dora si už se Surmenou nikdy pořádně nepromluvila, protože když jí konečně povolili se s ní setkat, Surmena již kvůli drastické léčbě ztratila smysl pro realitu a mluvila velmi nesourodě a s obtížemi.

Dora zasvětila svůj dospělý život sbírání materiálů o žitkovských bohyních a hledání svých kořenů. O bohyních napsala diplomovou práci v rámci svého studia na večerní vysoké škole a na jejím základě získala na sklonku osmdesátých let práci v Brně v Ústavu pro etnografii a folkloristiku AV ČR. Když si Dora už myslela, že k tomuto tématu zjistila vše dostupné, na počátku devadesátých let ji kolegyně z Ústavu navedla náhodně k dalšímu zdroji informací. Zahlédla totiž Surmenino jméno v Cibulkových seznamech. Od této chvíle vnímáme román jako napínavý detektivní příběh Dořina výzkumu, který trvá bezmála deset let. Během něho objevuje nové informace v historických dokumentech, které doplňují její dosavadní výzkum a především odhalují tajemství její rodiny.

V knize jsou dokumenty a zprávy otištěny ve fiktivní i autentické podobě, čtenář se tak stává nedílnou součástí vyšetřování a má možnost interpretovat dokumenty spolu s Dorou, což zvyšuje jeho čtenářské napětí. S tím autorka aktivně pracuje. Zvědavost stupňuje jednak kapitolami zakončenými objevem nových indicií (především v první části knihy), nebo jakými si předěly (beletristické pasáže prokládající dokumenty), ve kterých vzpomíná na své dětství, tetu, hovoří o bohyních obecně nebo se v nich snaží vyrovnat se svým vztahem k otci a svou lesbickou orientací.

Autorka se oběma narativním rovinám (dokumentární i beletristické) snaží dát obdobný prostor. Protože děj je posouván novými informacemi a důkazy v dokumentech, klidné vzpomínkové beletristické pasáže naopak dějový vývoj

retardují. Nutí čtenáře číst dál, rychleji, k dalšímu objevu a odkrytí tajemna. Tento kompoziční prvek, střídání rovin a s nimi spojené tempo vyprávění, se Tučkové daří umně využívat téměř až do konce třetí části knihy. Od kapitoly s názvem „Badatelé se zvláštním pověřením“ se začínají totiž objevovat hluchá, fabulačně nefunkční místa jak v dokumentárních, tak i beletrizovaných částech knihy. Tempo vyprávění se tudíž velmi zpomalí, až téměř zastaví. Zkoumané dokumenty nejsou tak šokující a objevné jako doposud, spíše jen zpřesňují do té doby získaná fakta. Beletrizované pasáže jsou zaplněné dlouhými monology pamětníků a vnitřních monologů samotné Dory Idesové. Ty v posledních dvou částech knihy převažují nad dokumenty. V této vypravěčské rovině se objeví dokonce celé kapitoly, které snižují kromě napětí příběhu i jeho celkovou autentičnost a „vědeckost“, protože obsahují dějové zlomy, které v doposud celkem precizně vystavěném příběhu působí nefunkčně – kapitoly Věnceslav Rozmazal, Potočná, Jindřich Švanc. K těmto kapitolám se ještě vrátíme v podkapitole negativa románu.

Jedním z témat knihy je souboj víry s rozumem. Ten je demonstrován především skrze postavu vědkyně Dory, která byla poslední ženou z jednoho rodu lidových léčitelů z Kopanic a „bohyňování“ ji jako dítěti přišlo jako každé jiné povolání. Ale vývoj jejího názoru a následný příklon k jednomu či druhému je v románu vylíčen nejednoznačně. Jako by Dora stála po dobu celého příběhu uprostřed rozhodnutí, zda věřit v magii a sílu sugesce, či vše považovat za hloupé pověry a podvod. Čtenář může být zmaten. Když získá pocit, že se Dora skrze svůj výzkum a vlastní zkušenosti utvrdila, že lze ovládat přírodní síly, že lidové pověry nejsou jen pohádky a pouhá slova dokáží ublížit i léčit, v závěru se přesto rozhodne nevěřit. Pro „věřícího“ čtenáře byla právě za to potrestána smrtí, pro skeptika šlo o kriminální čin, který by mohl být spáchán v jakékoli jiné osamocené horské chalupě. O Dořině násilném skonu se dovídáme v epilogu. V něm nepromlouvá již Dora, ale sama autorka v ich-formě (stejným způsobem, změnou vypravěče, je zakončeno i *Vyhánění Gerty Schnirch*), když jde navštívit Alžbětu Baglárovou, pamětnici, která znala všechny poslední bohyně na Kopanicích. Chce totiž o bohyních napsat román. Z úst Baglářky se dovídáme, že Dora Idesová byla před několika lety zavražděna ve své chalupě na Bedové, kde dokončovala odbornou práci o žitkovských bohyních. Byl vrah součástí kletby uvalené Dořinou tetou Josefínou na všechny ženy z rodu Surmenů? Znala svého vraha? Nebo šlo opravdu jen o nešťastnou náhodu?

Tučková zvolila pro své vyprávění opět er-formu, ač můžeme mít pocit, že se celou dobu díváme etnografece Doře přes rameno a cítíme vůni starého papíru a tiskařské černě. Vidíme, slyšíme a čteme totéž, co Dora při svém bádání. Nepochází zde k rozmělnění perspektiv vyprávěného příběhu jako v jejím předchozím románu, což také napomáhá k soudržnosti celého příběhu, který přes dnešní trend kratších prozaických textů zabírá celých čtyři sta padesát stran.

Román vyšel v březnu roku 2012 nejdříve v elektronickém formátu a o deset dní později v tištěné podobě. Stalo se tomu tak poprvé nejen v praxi vydavatelství Host, ale u významnějšího titulu na českém knižním trhu vůbec. Běžně je totiž rozestup mezi tištěným a elektronickým vydání zcela opačný a obvykle i delší. Ředitel nakladatelství Host Tomáš Reichel a jeho šéfredaktor Miroslav Balašík chtěli plně využít dlouhé čtenářské očekávání nového historického románu Kateřiny Tučkové, a proto nejdříve vydali e-knihu, aby zvýšili zájem o tento formát a přitáhli pozornost v té souvislosti i k podobě tištěné. Tu Češi stále nejvíce preferují. „Chceme, aby byl zákazníkům čtenářský zážitek dostupný ve všech možných formách, a podobnou strategii plánujeme také u dalších titulů,“⁶² potvrdil Miroslav Balašík.

Ani ne měsíc po vydání knihy redaktorka *Reflexu* Kateřina Kadlecová napsala článek s vizionářským titulkem *Knihy roku? I když máme teprve březen, sázím na Žitkovské bohyně*. Anketu *Lidových novin* s názvem *Knihy roku na sklonku roku 2012*, ve které hlasují spisovatelé, překladatelé, nakladatelé, vědci a kritikové, sice román Kateřiny Tučkové neovládl,⁶³ ale měl úspěch v jiných soutěžích. Na čtrnáctém ročníku galavečeru Český bestseller, který pořádá KNIHCENTRUM.cz, totiž hlavní kategorii Česká beletrie pro dospělé *Žitkovské bohyně* 26. ledna 2013 vyhrály. Tj. staly se nejprodávanější knižní novinkou v této prodejní síti v dané kategorii. Nakladatelství Host k lednu 2013 uvádí, že se prodalo více než 35 000 výtisků tištěné knihy a více než 1 000 elektronických. V současnosti je na trhu možné koupit třetí vydání románu.

⁶² REK. 2012. Román Kateřiny Tučkové o bohyních vychází nejdřív elektronicky. Přečtěte si ukázkou [online]. Ihned.cz [citováno 3. 3. 2013]. Dostupné z WWW <http://art.ihned.cz/c1-54884840-roman-kateriny-tuckove-o-bohynich-vychazi-nejdriv-elektronicky-precete-si-ukazku>.

⁶³ Román *Žitkovské bohyně* Kateřiny Tučkové se umístil na děleném dvanáctém až patnáctém místě spolu s románem *IQ84* Haruki Murakamiho, *Vědomí konce* Juliana Barnesese, *Daniel Stein*, překladatel od Ljudmily Ulické. Vítězem se stal Miloš Doležal s románem *Jako bychom dnes zemřít měli*.

Knihu ocenila ovšem již v listopadu 2012 osmnáctičlenná odborná porota, které předsedal literární vědec a kritik Vladimír Karfík. Ta udělila Kateřině Tučkové Cenu Josefa Škvoreckého⁶⁴ a odměnu ve výši 100 000 korun. Cena byla doposud udělena šestkrát a Kateřina Tučková se po Petře Hůlové stala teprve druhou autorkou, která ji získala.⁶⁵

V březnu roku 2013 byla uveřejněna nominace knih do soutěže Magnesia Litera, ve které pro mnohé překvapivě *Žitkovské bohyně* chyběly. „Vloni v nominacích na Magnesii Literu nečekaně chyběl *Kobold* Radky Denemarkové, letos je to Kateřina Tučková s *Žitkovskými bohyněmi*. Porota má zřejmě pocit, že když je kniha komerčně úspěšná, nepotřebuje už její podporu. Zajímavé je, že Tučkové prvotina *Vyhnání Gerty Schnirch* nominaci měla a nakonec získala cenu čtenářů. Její druhý román je tak odsouzen zůstat bez Litery. A to i přesto, že třeba porotce Vladimír Karfík zasedá také jako člen poroty u Škvoreckého ceny. A tu Tučková za *Bohyně* už má.“⁶⁶

V dubnu 2013 byla autorka za tuto svou prózu nominována také na Cenu Česká kniha 2013. Letos se uskuteční teprve druhý ročník této soutěže, jejímž cílem je zvýšit počet překladů domácí beletrie v zahraničí. Vítěz bude vyhlášen 17. května na veletrhu Svět knihy v Praze. Nově budou vyhlášeni dva vítězové. Vedle toho hlavního jím bude i vítěz Ceny čtenářů České knihy.⁶⁷

4.1. Kritická reflexe

Román *Žitkovské bohyně* opět rozdělil veřejnost na část, která román četla s nadšením a na tu, která v románu vidí nenáročné čtivo pro nejširší čtenářské vrstvy bez vysokých uměleckých ambicí a s kompozičními nedostatky. Pokud ovšem recenzenti srovnávají oba romány Kateřiny Tučkové, *Žitkovské bohyně* jsou vždy hodnoceny jako zdařilejší. Jsou popisovány v mnoha ohledech jako vyzrálejší a tematicky i kompozičně semknutější dílo, ve kterém se snaží autorka vyvarovat

⁶⁴ Spolu s Kateřinou Tučkovou byli nominováni tito autoři a jejich díla: Michal Ajvaz: *Lucemburská zahrada*, Vladimír Mikeš: *Škodlivý prostor*, Petr Šabach: *Máslem dolů*, Marek Šindelka: *Zůstaňte s námi*.

⁶⁵ Laureáti Ceny Josefa Škvoreckého jsou: Jan Novák: *Děda* (2007), Petra Hůlová: *Stanice Tajga* (2008), Tomáš Zmeškal: *Milostný dopis klínovým písmem* (2009), Emil Hakl: *Pravidla směšného chování* (2010), Martin Ryšavý: *Vrač* (2011), Kateřina Tučková: *Žitkovské bohyně* (2012).

⁶⁶ KUBÍČKOVÁ, K: Zase záhada – Žitkovské bohyně chybějí. *MF Dnes*, č. 68. 2013, s. 9.

⁶⁷ Spolu s Tučkovou jsou nominováni: Veronika Bendová – *Nonstop Eufkrat*, Jakuba Katalpa – *Němci*, Ivana Myšková – *Nícení*, Petr Šabach – *Máslem dolů*.

nedostatků z předešlého románu (nevěrohodné dialogy, přílišný počet postav s nejasným dějovým posláním a neukončenými životními příběhy).

Mladá, pohledná a ambiciózní Kateřina Tučková se díky svému vypravěčskému talentu, ochotné spolupráci s médii a veřejností při propagaci svých knih a proměněným nominacím v několika prestižních českých literárních soutěžích stala již skrze svůj první román *Vyhnání Gerty Schnirch* známou autorkou. O tom, že její jméno v tříleté pauze mezi jejími romány neupadlo v zapomnění, dokazuje mimo jiné kontinuální zájem médií o její osobnost a tvorbu.⁶⁸ Po vydání knihy *Žitkovské bohyně* se počet článků rapidně zvýšil oproti románovému mezidobí v roce 2011, a to nejen kvůli kritické reflexi prózy.

Média zaujala již výše zmíněná skutečnost, že *Žitkovské bohyně* vyšly v elektronické podobě, a to dříve než jejich tištěná verze. Psalo se o audioknize *Žitkovské bohyně* a zfilmování románu. Tučková se stala tváří mladé generace českých talentovaných autorek. Zdá se, že lidé o ní chtějí slyšet, chtějí vidět její rozpuštěné temně rudé vlasy s charakteristickou sešikmenou ofinou, číst si o jejím postoji ke knize a jejím nelehkém dětství na venkově s otcem alkoholikem. Petr A. Bílek ji nejspíše proto označil za součást dnešní popkultury.

Informace o románu *Vyhnání Gerty Schnirch* a reakce na něj se šířily především po webových stránkách skrze články literárních nadšenců. *Žitkovským bohyním* se dostalo téměř stejné pozornosti jak v tisku, tak na webových portálech. Psalo se o nich v denním tisku, společenských a literárně-kulturních periodikách, dokonce i v pánském časopise *Playboy*. V hledání kritických ohlasů na román *Vyhnání Gerty Schnirch* nám velmi napomohly webové stránky Kateřiny Tučkové, kde byla zaznamenána téměř všechna vyjádření k dílu, kladná i záporná, od odborníků i literárních nadšenců. Jiné zdroje jako bibliografické katalogy a databáze nám sloužily spíše ke kontrole a dohledání konkrétních článků, které na oficiální doméně nebyly zaznamenány.

Kritiky a reakce k *Žitkovským bohyním* jsou na jejích stránkách uvedeny naopak spíše v kusé podobě. Především na nich nenalezneme reakce významných

⁶⁸ Jako důkaz může posloužit i databáze Anopress IT, a.s. která obsahuje plné texty novinových a časopiseckých článků, doslovné přepisy televizních a rozhlasových relací a zprávy z internetových serverů. Při zadání hesla Kateřina Tučková v časovém rozmezí 1. 1. – 31. 12. 2009 databáze obsahuje 114 záznamů. Období 1. 1. – 31. 12. 2010 318 záznamů, 1. 1. – 31. 12. 2011 99 záznamů a 1. 1. – 31. 12. 2012 563 záznamů. Počty jsou orientační, protože některé články týkající se autorky jsou otištěny ve stejném znění v regionálních mutacích periodik, tudíž jedna zpráva je zaznamenána databází několikrát.

českých kritiků, jako jsou Petr A. Bílek, Eva Klíčová a Pavel Janoušek. Proč tomu tak je, můžeme se jen dohadovat. Možná uveřejnění zabránily některé negativní poznámky k románu.

U prózy *Žitkovské bohyně* si již kritikové nekladli otázku, zda je dílo originální, či nikoliv. Proto si budeme všimnout jen hodnocení jeho pozitivních a negativních rysů.

4.1.1. Pozitiva

Superlativů k *Žitkovským bohyním* se v kritikách a recenzích objevilo určitě mnohem více než v textech vztahujících se k předešlému románu Tučkové. Protože *Vyhnání Gerty Schnirch* vyvolalo dosti protichůdné reakce kritiků, netrpělivě se čekalo na druhý román, aby se jedna či druhá strana mohla utvrdit ve svých soudech. Náhled na komparaci obou románů nabízí ve své kritice na stránkách *Respektu* např. Ondřej Nezbeda: „Její nový román *Žitkovské bohyně* o léčitelkách z Bílých Karpat je ve srovnání s ním vyzrálejší, pestřejší i mnohoznačnější. Zároveň však ani tato próza nepřekračuje řemeslný fortel k větší autorské ambici. Nejde tu o literaturu s nárokem hlubšího přesahu, nýbrž příjemné čtivo soustředěné na silný emocionální příběh. Což samozřejmě nemusí být málo.“⁶⁹

Počet reakcí na *Žitkovské bohyně* byl v porovnání s dílem *Vyhnání Gerty Schnirch* bezesporu vyšší. Přesto když jsme jednotlivé kritiky a recenze vztahující se k románu pročítali, nemohli jsme se ubránit pocitu, že mnohé ohlasy působily odbytě, jakoby ovlivněny prvními nadšenými reakcemi těsně po vydání a následným vysokým zájmem čtenářů, kvůli kterému brzy román získal reklamní označení bestseller. Snad proto postrádají místy snahu o objektivní hodnocení a nadhled nad analyzovaným textem. Kritiky vůči *Gertě Schnirch* působily promyšleněji a poskytovaly mnohé zajímavé postřehy, z nichž některé jsme se pokusili dále rozvést.

Čtivost a s ní spojený vysoký zájem čtenářů o romány Kateřiny Tučkové bezesporu tkví v silném, sugestivním tématu a srozumitelném, jednoduchém jazyku. Mnohé kritiky zaujala právě tematická různorodost prózy. Ukázalo se však, že kniha obsahuje spíše mnoho motivů, ale tematicky zase tolik různorodá není. Třeba Iva Frühaufová spatřuje těžiště prózy v životních příbězích několika žen, ze kterých

⁶⁹ NEZBEDA, O.: Bohyně z hor. *Respekt*, roč. 23, č. 14-15. 2012, s. 66.

Tučková těžší dílčí závažné otázky zahrnující politickou tematiku, mezilidské vztahy, zákaznosnost lidské nenávisti a zášti, nemožnost bránit se nespravedlnostem a složité rodinné vazby.⁷⁰ Pro Vojtěcha Vanera děj příběhu vypovídá o „tématech obecných a nekonkrétních: marné vzpouře proti vlastnímu osudu, zla z deprivace, o svárech duše a materie, moci světské a duchovní, vědy a zázraků.“⁷¹ Na otázku, jaký příběh je v románu vlastně odkrýván, se snažili odpovědět i hosté Pavla Janáčka v rozhlasovém pořadu Kritický klub vysílaném na stanici Český rozhlas 3 Vltava. Hosty pořadu byli literární kritička a divadelní dramaturgyně Marta Ljubková spolu s literárním publicistou a nakladatelem Petrem Hanuškou. Pro moderátora Pavla Janáčka nejvýrazněji vystupuje v knize téma ezoteriky, silných ženských hrdinek a snaha vyrovnat se skrze archivní práci s minulostí. Pro Petra Hanušku je to hlavně kniha o lidech s mimořádnými schopnostmi, kteří se „nehodily“ do žádného politického režimu, ať už šlo třeba o nařknutí z čarodějnictví či podvrtné činnosti vůči socialistickému zřízení. Vyhytnutí kultu Bohyní bylo nosným tématem knihy i pro Martu Ljubkovou. Při četbě silně vnímala fakt, jak lehce se komunistickému režimu podařilo rozvrátit lidovou tradici předávající se z matky na dceru po stovky let. V recenzích někteří ještě dodávají, že román *Žitkovské bohyně* vypovídá o lidské zlobě a mstě, která se dokáže nést po generace, a popisuje střet víry s rozumem.

Téměř všichni kritikové synonymicky hovoří ve spojitosti se *Žitkovskými bohyněmi* o kvalitní a nepodbíživé četbě, kvitují vyváženost vyprávěcích pasáží a užití policejních zápisů. Mile je překvapil styl psaní autorky, který je lapidární, má mnoho stylistických rovin a je podepřen fakty, které autorka získala přes rok trvajícím rešeršním výzkumem a sběrem orální historie pamětníků v samotné Žitkové a jejím okolí. K dokumentární části knihy se Petr Nagy ve své recenzi vyjádřil následovně: „Dalším výrazným rysem je časté prokládání textu fiktivními dokumenty (od úředních listin přes úryvky diplomové práce po soukromou korespondenci), jejichž příslušný žánr věrně kopírují jak zvolené grafické řešení, tak využití stylotvorné prostředky. Tyto dokumentární pasáže přitom ani přes svůj hojný výskyt nenarušují plynulost děje nebo čtivost celé knihy, ba právě naopak – ve

⁷⁰ FRÜHAUFOVÁ, I. 2012. Tučková, Kateřina: *Žitkovské bohyně* [online]. iLiteratura.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://www.iliteratura.cz/Clanek/29901/tuckova-katerina-zitkovske-bohyne>>.

⁷¹ VANER, V. 2012. Kateřina Tučková: *Žitkovské bohyně* [online]. Literární.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<http://www.literarni.cz/rubriky/recenze/proza/katerina-tuckova-zitkovske-bohyne_9047.html>.

výsledku tvoří coby dobové indicie neodmyslitelnou součást románu, jehož detektivní zápletka je postavena na odkrývání tajemství žitkovských bohyní.⁷² Šárka Nováková⁷³ nevnímá otiskování dobových dokumentů jen jako snahu o autentičnost, ale také tvůrčí prostředek, kterým mohou promlouvat historičtí protivníci bohyní. V knize se proto setkáme se záznamy StB, krevní knihou, lékařskými zprávami, protektorátními protokoly atd. Marta Ljubková⁷⁴ spolu s Vendulou Andrejsovou archivní záznamy, kterými Tučková prokládá vyprávění, nazývají zcizujícími prvky, které svou strohostí a věcností umocňují emocionální prožitek z odkrývání rodových tajemství, jež čtenář prožívá společně s Dorou: „Tučková značnou část svého románu prokládá archivními záznamy, lékařskými zprávami, odbornými posudky i částmi Dořiny diplomové práce, aby vynikla věrohodnost předkládaného příběhu. Toto prokládání Dořina vyprávění zcizujícími prvky má i jiný účinek, kterého si je Tučková velmi dobře vědomá. Na pozadí osobitého stylu vyprávění, které bez patosu líčí umění bohyní, působí strohost a zdrcující věcnost úředních dokumentů jako byrokratický vykřičník, který zkresluje složitost a mnohostrannost lidského života do jednoduché rovnice.“⁷⁵ Na tento kontrast upozorňuje i Michaela Keroušová, když píše, že lidské příběhy postihnuté v neosobních úřednických formulacích působí díky strohému jazyku o to naléhavěji a vytváří rovnováhu k líčení života na Žitkové prostřednictvím vzpomínek pamětníků a samotné Dory.

Knih je psána spisovnou češtinou, kterou Tučková rozbíjí užitím kopaničářského dialektu v zařikávacích formulích a občasným užitím místního lexika v jinak spisovných promluvách obyvatel Žitkové. Zde se názory kritiků různí, když se tážou, zda Tučková zvolila správnou míru užití působivého dialektu. Mnozí by spíše preferovali jeho hojnější užití, právě v promluvách stařenek z Kopanic (viz negativa románu).

Oba historické romány Kateřiny Tučkové především těží z rozsáhlé rešeršní práce, díky které díla působí precizně, určené pro vzdělané čtenáře, přesto svým

⁷² NAGY, P. 2012. Tučková, Kateřina: Žitkovské bohyně 2 [online]. iLiteratura.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://iliteratura.cz/Clanek/30165/tuckova-katerina-zitkovske-bohyne-2>>.

⁷³ NOVÁKOVÁ, Š. 2012. Soumrak bohyně ze Žitkové [online]. Kulturissimo.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:< <http://www.kulturissimo.cz/index.php?zitkovske-bohyne-katerina-tuckova-recenze-knihy&detail=503>>.

⁷⁴ LJUBKOVÁ, M. 2012. Od červené knihovny k oslavě vyprávění [online]. Souvislosti.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:< <http://www.souvislosti.cz/clanek.php?id=1347>>.

⁷⁵ ANDREJSOVÁ, V. 2012. Když Žitkovské bohyně očarují racionální svět [online]. Topzine.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://www.topzine.cz/recenze-zitkovske-bohyne-kateriny-tuckove-kdyz-magie-narusi-racionalni-svet>>.

jazykem přístupné široké veřejnosti. Právě její dlouhou přípravnou práci a rozsáhlé studium pramenů kritici vyzdvihují a velmi oceňují. Historická fakta a jejich literární zpracování, které textu dodává kýženou autenticitu, spolu s voláním kritiků po silném příběhu přiměl mnohé recenzenty odpustit Tučkové její tvůrčí nedostatky (nevěrohodné dialogy, povrchní charakterizaci a psychologizaci postav nebo občasná klišé) a hodnotit ji jako talentovanou autorku. Oceňovali její práci s fakty a prepisy autentických dokumentů, které působily v rámci celého příběhu velmi sugestivně. Kritiky fascinovala autorčina hra na pravdu, co se stalo a co je holá fabulace. V rozhovorech autorka uváděla, že zhruba tři čtvrtiny faktů v díle jsou pravdivé. Tučková v závěru knihy jako poctivá badatelka uvádí odborné prameny, které využívala při psaní. V rozhovoru se Světlanou Divilkovou uvedla, že mohla příběh bohyní napsat jako magický román, jako čistou fikci, ale cítí se spíše jako badatelský typ: „Baví mě chodit do archivů a hledat, co skutečného se dá v příběhu vydloubat z minulosti. Realita mi totiž často připadá zajímavější než fikce.“⁷⁶ Tvrdí o sobě, že nepatří mezi autory, kteří by si dokázali vyfabulovat vlastní svět: „Tolkien ze mě nikdy nebude,“ pronesla v rozhovoru pro literarni.cz.⁷⁷ Teprve konkrétní prostředí, skutečné příběhy a jejich historický rámeček v ní spouští touhu všechno poznat, shrnout a zprostředkovat skrze text. „Hrou na fikci a na pravdu tak, jak je ‚zahrána‘ v tomto románu, si může čtenář lámat hlavu řadu dní, obzvláště když si ještě přečte epilóg, v němž ho autorka už zcela očitě tahá za nos.“⁷⁸ Nemyslíme si, že by si autorka se čtenářem hrála. Souhlasíme s Martou Ljubkovou, že próza *Žitkovské bohyně* vybízí, ale nenutí čtenáře k neustálé konfrontaci s reálně existující literaturou i autentickým prostředím.

Vedle chvály na román se objevují i obdivná slova mířící k samotné autorce. Jiří Lojín ji na serveru VaseLiteratura.cz označil za mladou spisovatelku, která dokáže nabídnout kvalitní literaturu, a v medailonku pro Českou bibliografickou databázi oceňuje její talent nalézat nové a málo zpracované rysy doby minulé a zároveň je podat zajímavým způsobem a se suverénní jistotou. Její

⁷⁶ DIVILKOVÁ, S.: Černá omša a praktiky woo-doo. I takové byly žitkovské bohyně. *Slovácké noviny – týdeník*, č. 62. 2012, s. 7.

⁷⁷ KŮROVÁ, Z. 2012. Tučková: Nejlepší bylo se do toho kraje rozjet [online]. Literární.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<http://www.literarni.cz/rubriky/zive/rozhovory/tuckova-nejlepsi-bylo-se-do-toho-kraje-rozjet_8994.html>.

⁷⁸ ŠTEFKOVÁ, M. 2012. Bravurní souhra faktů a mýtů [online]. VašeLiteratura.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://www.vaseliteratura.cz/recenze/pro-dospеле/2249-zitkovske-bohyne196.html>>.

cit pro téma a důkladnost při zkoumání podkladů a schopnost tyto aspekty proměnit v poutavý příběh oceňuje i Ondřej Nezbeda. Pro Darinu Křivánkovou zase ztělesňuje křehkou dívku, která píše dobré tlusté romány. Marta Ljubková ji považuje za poučenou a vzdělanou autorku, jejíž erudice je patrná z práce s prameny. O talentu, který se vyplatí sledovat, hovoří Pavel Kotrla. V rozhlasové rubrice Literární matiné ji Kryštof Špidla popisuje jako pozoruhodný zjev, který se *Žitkovskými bohyněmi* definitivně etabloval do pozice zralé autorky, a v úvodu rozhovoru s názvem *Minulost očima kurátorky výtvarného umění* je pojmenována jako jeden z „meteorů současné české prózy“.⁷⁹ Nejzajímavěji však autorku nazvala Tereza Dobiášová, a to hispánským označením pro vypravěčku příběhu – cantadora. Protože román skýtá potenciál pro užití prvků ze žánru magického realismu a obsahuje mnoho naračnických technik, což je spolu s trendem nekonečných příběhů právě typické pro hispánské země, je toto označení Kateřiny Tučkové velmi výstižné.

Tučková byla srovnávána i s jinými spisovateli. Jako nový Kundera byla uvedena na začátku své autogramiády 28. 3. 2012 v Paláci knih Luxor v Praze. Petr Nagy v jejím posledním románu vidí skromnější tuzemskou obdobu děl Dana Browna, Eva Klíčová k ní zaujímá postoj jako F. X. Šalda k Aloisu Jiráskovi a Petr A. Bílek vymezil svůj postoj ke stylu psaní Tučkové veskrze negativně: „...chce být součástí nynější popkultury. Cesta k tomu, založená na pokusu zkřížit psaní a la Vlastimil Vondruška, v němž historické pozadí slouží jen jako kulisa ke zběsilému ždímání dějové linie příběhu, s psaním a la Umberto Eco, je ovšem pokusem podivným.“⁸⁰

Při hodnocení Žitkovských bohyní láká užít kromě literárně teoretické terminologie i některé termíny z marketingu. Uznávání čeští kritikové ve větší či menší míře přiznávají, že Kateřina Tučková není jazykový virtuos, oba její romány si nekladou vysoké umělecké ambice a do literatury mnoho nového nepřinášejí. Přesto je hodnotí jako téměř to nejlepší, co si čtenář může v kategorii žánru historický román od současného českého autora přečíst. Kateřina Tučková se rychle zařadila

⁷⁹ ABA. 2013. *Minulost očima kurátorky výtvarného umění* [online]. KLUBknihomolů.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:< <http://www.klubknihomolu.cz/30300/minulost-ocima-kuratoroky-vytvarneho-umeni/>>.

⁸⁰ BÍLEK, P. A.: Románová loď v lahvi. *Lidové noviny*, roč. 25, č. 108. 2012, s. 10.

mezi etablované mladé ženské autorky, jako je např. Petra Hůlová nebo Petra Soukupová. Dokonce je počtem svých prodaných románů vysoko předčí.

Tučková se stala autorkou silných příběhů a ty ji také prodávají.⁸¹ Sílu obou zpracovaných témat podtrhuje právě jejich srozumitelnost, lehká konzumace děje, kterou umožňuje jasný jazyk a přehledná kompozice textu, tedy žádný narativní ani lexikální experiment. „V domácí literatuře stále fatálně chybějí silné příběhy, a Tučkové se právě jeden povedl,“⁸² podotýká Marta Ljubková. V próze *Žitkovské bohyně* se tvůrčích nedostatků objevuje méně než ve *Vyhnání Gerty Schnirch*, a proto jsou považovány za marginální problém, který neubírá na čtenářském zážitku a nebrání hodnocení autorky jako velmi talentované.

4.1.2. Negativa

Kateřina Tučková se poučila z mnohých chyb, na které ji upozornili kritikové v hodnocení její prózy *Vyhnání Gerty Schnirch*, a snažila se jich v následujícím románu vyvarovat. Přesto v pořadí již její třetí próza ukázala, že určité narativní postupy jsou stále autorčinou slabinou (vnější a vnitřní charakteristika postav, dialogy, nadbytek faktů na úkor hlavní dějové linie), i když již nevyčnívají tolik jako v jejím předešlém románu. Zda se na tyto prvky autorka v příštím románu zaměří a vytvoří umělecky hodnotný historický román, je otázkou budoucnosti. Kateřina Tučková již předeslala, že v současnosti provádí výzkum k další historické próze. Tento její nový román nejspíše s konečnou platností určí její místo na české literární scéně. Bude důkazem, zda autorka má potenciál pro tvorbu vyšší umělecké literatury, která by dokázala kromě silného příběhu zaujmout a především přesvědčit i svým zpracováním.

Úroveň její dosavadní tvorby odráží podle Josefa Chuchmy celkově úroveň české prózy a čtenářský vkus. „Pro soudobé české prozaické psaní mi přijde charakteristické, že se ke čtenářům dostávají ve značné míře knihy upovídáné,

⁸¹ K vysoké prodejnosti románu přispěla celková propagace knihy nakladatelstvím Host a spolupráce Kateřiny Tučkové s médii. O knize se vědělo dlouho dopředu, zaujala elektronickým vydáním. Stejně jako k předešlému autorčinu románu vznikl videospot o knize. Kateřina Tučková spolupracuje s médii, dává ochotně rozhovory do tisku i rádií, navštěvuje televizní relace (Sama doma, Živě na jedničce, Kultura s dvojkou Třistatřicetři, Před půlnocí nebo Uvolněte se, prosím) mluví otevřeně o svém soukromí, především dětství s otcem alkoholikem, jezdí hojně na autorská čtení. Je mladá, úspěšná, fotogenická, což přitahuje čtenáře. Navíc statisticky knihy kupují víc ženy a preferují knihy psané ženami.

⁸² LJUBKOVÁ, M. 2012. Od červené knihovny k oslavě vyprávění [online]. Souvislosti.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:< <http://www.souvislosti.cz/clanek.php?id=1347>>.

rozmělněné, nedotvarované, předčasně autorsky a redakčně opuštěné a nejednomu recenzentovi to už ani nevádí. V letošním roce se oceňují například *Žitkovské bohyně* Kateřiny Tučkové, které mohou sloužit za takový příklad. Tvárné nároky na text se prostě snižují.⁸³

Kateřina Tučková odbornou veřejnost rozděluje na tři názorové skupiny. Za první na ty, kteří ji považují za popkulturní záležitost a autorku třetí kategorie. Za druhé na ty, kteří ji přečtou, ale žádný výjimečný čtenářský zážitek z jejího díla nepocítí, a do třetí skupiny patří ti, kteří jsou z její tvorby nadšeni. Jsou to sice běžná stanoviska kritiků k jakémukoliv jinému autorovi, ale názor na prózu Tučkové je v tomto ohledu vsutku jasně polarizován a mediálně hojně prezentován. Kritické ji buď vyzdvihují na současný český literární Parnas, nebo nechápou, proč se tolik skloňuje průměrná próza, kterých je na pultech knihkupectví plno. Nejvýraznější výhrady a negativní kritické hlasy vyjadřující se k románu *Žitkovské bohyně* zazněly z pera Petr A. Bílka, Evy Klíčové a Pavla Janouška.

Kritika Petra A Bílka pro *Lidové noviny* je plná negativních názorů, některé z nich působí, že vyvěrají spíše z jakýchsi antipatií k autorce, než z kritického rozboru textu. Kateřina Tučková pro něj představuje pozoruhodný produkt mediální doby. Nenadchla ho žádnou svou prózou, ač šlo o průměrnou *Montespaniádu*, či čtenářsky oceňovaný román *Vyhnání Gerty Schnirch*. Nechápe, proč se před vydáním její poslední knihy a těsně po něm objevovaly v článcích jen superlativy, pro které on nenašel po přečtení důvod, ač se snažil sebevíc. „Byť nad tím mudruju horem dolem, žádnou událost nenacházím; má-li toto být kniha roku, pak ať jsou vsutku knihy zdaněny stejnou sazbou jako parfémy a psí granule.“⁸⁴ Jeho recenze je protkána ironickými poznámkami a přirovnáními typu, že autorka pro každou možnou větu sáhne ochotně jak hospodyňka pro pírků za plot apod. Nejvíce mu vadí nadbytečnost informací, které do příběhu zapojuje, případně užití prázdných floskulí, mluví dokonce o velkovýrobě slov a nastavované kaši. Což odborně označuje jako pleonasmus, kvůli kterému jsou mnohá sdělení rozmělnována, a tím pádem devalvují v sobě obsažený význam. V posledním odstavci svého článku dodává: „Pro mne zůstala největším zážitkem z celé knihy

⁸³ ŠTINDL, O., CHUCHMA, J.: Kulturní bilance roku 2012. *Lidové noviny*, roč. 25, č. 299. 2012, s. 25.

⁸⁴ BÍLEK, P. A.: Románová loď v lahvi. *Lidové noviny*, roč. 25, č. 108. 2012, s. 10.

neodbytná otázka, jak ji mohlo bavit to takhle rychle psát. Copak není jedna povedená věta větší radostí než desítka nachrlených stran?“⁸⁵

4.1.2.1. *Nadbytečné pasáže*

Román *Žitkovské bohyně* vznikl tři roky, z toho autorka sepisovala a upravovala rok a půl získané informace do příběhu. Výsledný rukopis redaktorka Irena Danielová zkrátila téměř o sto stran, z čehož se nejvíce krátilo v počtu dokumentů. Počet archivních záznamů Státní bezpečnosti se zmenšil na půlku, jen na padesát spisů. Při srovnání s tvorbou jiných autorů nejsou tři roky zas tak malý rozestup mezi romány a redakční práce také proběhla vzhledem ke krácení textu nejspíše pečlivě. Přes radikální „zeštíhlování“ kniha obsahuje stále pasáže, ba přímo kapitoly, které narušují celkový běh příběhu a jsou nadbytečné. Včetně Petra A. Bílka na to ve své recenzi upozorňují také Kryštof Špidla, Ondřej Nezbeda, Jiří Lojín či Klára Kubíčková.

Kryštof Špidla vidí určitou nadbytečnost v neukončených vedlejších dějových liniích. Za tu považuje např. Dořinu návštěvu vesnice Potočná. Návštěvě je věnována celá kapitola se stejnojmenným názvem ve čtvrté části knihy. Z pozice vědkyně Dory, bylo správné na vesnici jet a utvrdit se v tom, že potomci Josifčeny již v jejich staré chalupě nebydlí. Tato krátká zmínka o postupu výzkumu, která by dokreslila roli Dory jako pečlivé badatelky, která si fakta ověřuje, by svůj charakterizační účel splnila. Ale několikastránkový popis setkání s místními, kteří žijí již ve Slovenské republice a mluví obecnou češtinou, je podivný. Stejně jako lidé, kteří pozvou Doru do svého domu, kde si ji jeden z jeho obyvatel posilněn alkoholem dokonce chce vzít za ženu. Kapitola působí velmi slabě jak po stylistické, tak i po obsahové stránce.

Dále za zbytečnou považuje Jiří Lojín tu část románu, kde autorka přepisuje proces s Kateřinou Shánělkou a Kateřinou Divokú ze 17. století. „I když chápu, že je to velmi emotivní a působivá část, mám dojem, že do celkového kontextu knihy nezapadá.“⁸⁶ Prostřednictvím této pasáže, jež je zařazena hned do první části knihy a v níž se líčí osudy bohyň ze 17. století, jsou odhalovány Dořiny schopnosti, které mohou souviset s tím, že je sama dcerou bohyně. Osud těchto odsouzených žen vidí totiž Dora ve snu, který je neobyčejně živý. Motiv, zda Dora nějakými léčitelstvími

⁸⁵ BÍLEK, P. A.: Románová loď v lahvi. *Lidové noviny*, roč. 25, č. 108. 2012, s. 10.

⁸⁶ LOJÍN, J. 2012. *Žitkovské bohyně* [online]. cdbd.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://www.cdbd.cz/kniha-53603-zitkovske-bohyne-zitkovske-bohyne>>.

schopnostmi disponuje, dále rozvíjen bohužel není. Na otázku bohyně Irmý Gabrhelové, zda zdělila nadání svých předků ze ženské linie, rezolutně odpoví záporně. Na začátku příběhu je zmínkou o procesech a Dořiných živých snech naznačeno, že v příběhu půjde mimo jiné i o vnitřní souboj protagonistky. Totiž rozhodnutí, zda má věřit svému rozumu, dívat se na věci kolem sebe jen z vědeckého hlediska, nebo věřit na sílu psychiky a ve schopnosti, které se předávaly z generace na generaci a které v sobě cítí. Bohužel, tato pasáž upadla v celkovém kontextu doopravdy v zapomnění a boj víry s rozumem se neodehrává v Doře samotné, ale na pozadí konfrontace jejího života a zkušeností (racionální pohled) s životem její tety Surmeny (lidová léčitelka). Odmítá věřit pověrám a síle bohyň.

Za další kontraproduktivní pasáž označil Ondřej Nezbeda podrobné líčení života a osobní nenávisti člena StB Švance a prostor věnovaný postavě nacisty Norfolk. Především s postavou Jindřicha Švance se setkáváme téměř po celý román, je to nejdětalněji popsána postava románu (ač zemřel v roce 1986). Informace o jeho životě jsou dokonce zdvojeny (viz pleonasmy Petra A. Bílka). O tom, jak se Švanc choval za války, se dovíme jak z vyprávění Irmý Gabrhelové, tak z dopisu F. F. Norfolk. Znovu o jeho životě slyšíme z úst jeho sestry a ještě jednou si stejné informace přečteme, když si společně s Dorou procházíme jeho zpřístupněný personální svazek. Životní osudy Jindřicha Švance se navíc kumulují v závěru románu, kdy zbytečně retardují děj a odvádějí pozornost od hlavní linie románu.

Tato postava patří také k nelogickým prvkům díla, které narušují jinak vcelku dobře vystavěný historický román. Poprvé si jeho jména Dora všimne při prohlížení Surmeniny složky z kraje první části knihy. Její případ byl totiž svěřen referentu Jindřichu Švancovi. Následně z úst Irmý Gabrhelové uslyšíme vyprávění o tom, co se na Kopanicích dělo za druhé světové války. Přitom zmíní německého vojáka Schwannze [švantse], který uměl česky a bohyním chtěl ublížit. Čtenář zpozorní, zda je to náhoda, že osoba se stejně znějícím jménem se v blízkosti bohyní pohybovala již ve čtyřicátých letech, ovšem vědkyně Dora ne. Ve třetí části knihy se Dora dostává k Modré složce obsahující záznamy z nacistického výzkumu fenoménu Bohyň, který vedl Friedrich Ferdinand Norfolk. Ten se s vojákem Schwannzem setkává při zásahu proti bohyním, které ukrývaly amerického parašutistu. Schwannze pocházel z tamního regionu a byl přesvědčen, že bohyně řadě lidí svými schopnostmi příliš nepomohly. Až v závěru čtvrté části knihy v kapitole Věnceslav Rozmazal právě Rozmazal Doře sdělí, že Schwannze a Švanc je tatáž osoba, jež si nechala po

válce počestit jméno jako spousta jiných občanů obnovené Československé republiky. Věnceslav Rozmazal v roce 1949 napsal totiž posudek na nacistický výzkum a jméno toho, kdo mu tento úkol zadal, bylo začerněno. „Ale jo, určitě. Teď si vzpomínám. Já se setkal jen s tím Švancem, s nikým jiným. Dal mi ten dopis, oficiálně, přes muzeum, a vyžádal si odborný posudek. A já asi napsal Schwanz nebo tak nějak, zkrátka německou variantu příjmení, tak to škrtnul, protože se to nehodilo, že jo.“⁸⁷ Ani po tomto zjištění si Dora nebyla jistá, zda se jedná o identickou postavu. Doma proto musela otevřít své složky s názvem Heinrich Schwannze a Jindřich Švanc. Datum jejich narození se shodovalo. Pod dvěma jmény se tedy ukrývá jedna osoba. Skutečnost, že brněnskou etnografku nenapadne aspoň příbuzenská spojitost mezi osobami nebo ji přinejmenším nezarazí náhodná podobnost jejich příjmení, je s podivem. Zvláště když poprvé se s německou variantou mužova jména setkala na návštěvě Irmý Gabrhelové, která příjmení musela vyslovovat [ʃvantse], stejně jako se vyslovuje jeho počestělá varianta.

Podobně zarážející je Dořino nenadálé zjištění zhruba v polovině románu, že dokumenty k bohyním se budou určitě nacházet i ve slovenských archivech. Je to úžasný objev, protože po letech výzkumu prošla snad všechny dokumenty v českých archivech a zde se nalézají možnost dalšího pokroku ve výzkumu. Toto je jeden z případů, který by se dal označit nemotivovaným veletočem, jak o nich v souvislosti s románem Tučkové mluví Marta Ljubková. V rozhlasovém pořadu Kritický měsíčník tento svůj názor rozvádí. Má pocit, že narace prostřednictvím dokumentů všech možných druhů je u Tučkové velmi slabá. Mimo to neumí konstruovat příběh. Vypravěčství svěřuje buď dokumentům, nebo náhodám. Tento postup výstavby pro ni obsahuje příliš mnoho „berliček“. Náhoda motivující děj je klasický motiv melodramatické struktury. Některé náhody jsou téměř úsměvné. Třeba když Dora jako dítě zaslechne rozhovor mezi Surmenou a Baglárkou, když se baví o rodině a zmíní jméno Mahdalky (tedy Josifčeny). Ale to, že ji nenapadlo pátrat ve slovenských archivech, když Žitková leží na česko-slovenských hranicích a lidé ze Slovenska běžně za bohyněmi chodili, působí nepravděpodobně. I z toho důvodu, že svůj výzkum počala v osmdesátých letech, kdy existovalo ještě Československo, a slovenské archivy byly pro české badatele přístupnější. Fakt, že Josifčena žila v Potočné, bytem Drietoma č. 269 zjišťuje Dora již v první části knihy. Ale teprve

⁸⁷ TUČKOVÁ, K.: *Žitkovské bohyně*. Host, Brno 2012, s. 382.

v druhé části je kapitola s názvem Josefina Mahdalka zakončena větami: „A najednou jí to došlo! Vždyť sice žily v Hrozenkově, ale za potokem! V místě, které se jmenuje Potočná, a katastrálně přece spadá Potočná pod Drietomu. Je úplně jasné, proč na nic nenarazila v českých archivech a českých matrikách – pokud o nich existují záznamy, jsou samozřejmě vedeny na slovenských úřadech.“⁸⁸

Tyto dva nelogické dějové zvraty, náhodná a nečekaná zjištění, o Švancově identitě a nevyužití slovenských archivů devalvují jak detektivní zápletku sahající do hluboké minulosti, tak postavu samotné vědkyně Dory. Na tyto konkrétní pasáže kritika nenaráží, ale podobné náhodné dějové zvraty a nelogické jednání postav narušují důvěru mezi autorem a čtenářem. Celia Brayfieldová ve své knize určené potenciálním autorům bestsellerů upozorňuje, že se takových chyb autoři musí vyvarovat: „Jestliže vás jednou přistihnou, bude jejich důvěra zklamána a pocit zrady bude tak silný, že možná i přestanou číst nebo v nejlepším případě budou číst s cynickým přístupem, bez vnitřního vztahu k příběhu, což jim neumožní znovu do něho vstoupit.“⁸⁹

Rovněž Klára Kubičková se ve své recenzi dotýká problému nadbytečnosti v některých pasážích *Žitkovských bohyní* a zároveň rozkrývá jeden z autorčiných „zlozvyků“: Má totiž pocit, „jako by Tučková chtěla dostat do knihy úplně všechno, co o bohyních zjistila – i na úkor čtivosti. Dává přednost citaci dokumentů místo tvoření povah jednotlivých bohyň, ty jsou někdy jako přes kopírák“.⁹⁰ S podobným problémem se Kateřina Tučková potýkala již ve svém předchozím románu o vyhnané Němce. Snaha podělit se v textu se čtenářem o všechna fakta, která během intenzivního pátrání k tématu získala, způsobila rozvolnění hlavní linie příběhu. Nástrojem či jakýmsi kanálem pro sdělení nasbíraných informací se staly v jejím předešlém románu právě postavy, které byly stvořeny jen za tímto účelem.⁹¹ Přemíra snahy sdělit čtenáři vše, co autorka o problematice ví, ukázat, kolik problémů se s tématem pojí, je patrné i v *Žitkovských bohyních*. Zde však tíhu informační přesycenosti nenesou postavy, ale dokumenty, což byl chytře vymyšlený kompromis.

⁸⁸ TUČKOVÁ, K.: *Žitkovské bohyně*. Host, Brno 2012, s. 268.

⁸⁹ BRAYFIELDOVÁ, C.: *Jak napsat bestseller*. Olympia. Praha 2007, s. 55.

⁹⁰ KUBÍČKOVÁ, K.: Přitažlivé čarodějky z Bílých Karpat. *Víkend Dnes*, č. 10. 2012, s. 30.

⁹¹ Kateřina Tučková se v několika rozhovorech zmínila, že ji zaujala brněnská architektura a dělení Brna na německé a české ulice. Aby se o tento jev mohla podělit se čtenářem, stvořila otce jedné z vedlejších postav Teresy, který byl architektem. Za první republiky se podílel na brněnské zástavbě. Je stvořen jen pro to, aby čtenáři sdělil, kolik významných veřejných brněnských budov vzniklo podle návrhu německých architektů.

Dokument má být nabit informacemi, daty, čísly, nemá za úkol plnit estetickou funkci již ze své podstaty.

4.1.2.2. Postavy

Protože se autorka soustředila na práci s dokumenty, zůstaly mimo její zájem postavy. Ustupují před tíhou faktů, jejich emoce a prožitky jsou prožity násilně, chybí jim emocionální vývoj, čtenář se s nimi jen stěží ztotožní. Nejvýrazněji je to patrné u protagonistky Dory, jejíž primární funkcí je předkládat čtenáři dobové dokumenty. Kapitoly o jejím osobním životě působí téměř jako cizí element, který do zbytku románu nezapadá. Proto například vnitřní Dořin boj, zda přiznat svou utajovanou lesbickou orientací, ve výsledku působí spíše jako čtenářsky šokující ozvláštňení příběhu než seriózní problém postavy. Stejně tak vyznívá i její vnitřní vypořádání s vlastním otcem. Po jeho odsouzení za vraždu své ženy, její matky, se nestýkali. Znovu ho zblízka viděla až jako mrtvého poté, co spáchal sebevraždu. Odvahu si s ním popovídat a odpustit mu našla až u jeho hrobu. V této části románu se protagonistka ke čtenáři dokázala přiblížit snad nejvíce. Zeď badatelské úlohy, kterou Dora zastává, byla v tomto okamžiku zbořena. Poprvé je v souvislejší textové pasáži vidět obraz Dory – ženy, která má nevyřešený vztah k otci, ví, jaká je její role při místním pohřebním ritu, ale přičí se jí to, protože otec byl vrah.

V této části autorka zároveň literárně zpracovává svůj vlastní osobní zážitek. Její otec totiž spáchal sebevraždu a se svým vztahem k němu se také vyrovnala až po jeho smrti (a definitivně nejspíše právě prostřednictvím Dory), a to formou dopisu, který mu napsala. Tento zážitek je ovšem rychle přehlušen dalším přívalem dokumentů.

O Doře se kritikové vyjadřují jako o postavě, která není ochotná k sobě kohokoli pustit, včetně čtenáře (Veronika Jurčová), a jejíž život je frigidně bezkrevný: „Dokonce ani ve chvílích, kdy na sebe prozrazuje něco bytostně osobního, nepřestává být záměrně odtažitá. [...] Zůstává figurkou, s níž stejně jako s ostatními načrtnutými skicami bohyň nelze soucítit ani spoluprožívat příběh, jakkoli nás nepřestávají fascinovat. Její odcizenost hladce zapadá do konceptu,

kterému by však místy prospěl opačný přístup nesoucí s sebou více otevřenosti.⁹² Klára Kubíčková Doru označila za jednu z nejuzavřenějších hrdinek současné literatury. „Jako by k sobě čtenáře vůbec nechtěla pustit, jako by bojovala s touhou po jeho sympatiích, uzavřená do vlastního světa výzkumů, bez života, bez radosti. Tučková modeluje spíš události než hrdinky.“⁹³ Podle Evy Klíčové je Dořina psychologie velmi nezřetelná, protože se zdá být utvářena pouze mocným vlivem věštby. Čtenář se v jejím případě musí smířit s tím, že z původně vzdorovité dívky (např. Dořiny přestupky proti řádu při pobytu na internátě) se stane tichá, submisivní badatelka, jejímž největším štěstím je návštěva bratra v ústavu. „Jestliže má pak být Dora Idesová dědičkou sebevědomé matriarchální hierarchie, kterou bohyně představovaly, lze tomu jen těžko věřit.“⁹⁴

Klíčová hodnotí i ostatní postavy negativně. Podle jejího názoru mají blíže k šachovým figurkám než k živým osobám. Jednotlivé bohyně se od sebe liší jen minimálně a jejich funkce je pouze informativní, mají sdělit své vzpomínky, které doplní dosavadní bádání, a zase z příběhu zmizí. Dora je tak oddána své práci, že vlastně jen přežívá. Obklopuje se lidmi, jejichž osudy poznává z dokumentů, které po nich zbyly, a ze vzpomínek pamětníků. Živí lidé jsou více „bezkrvní“ než ti mrtví. Živí lidé Doru zajímají pouze v tom případě, když zapadají nějak do jejího výzkumu a mají pro ni badatelský přínos. Dořin život je jinak plný stereotypů. Všední dny jsou ve znamení práce v brněnském etnologickém ústavu a objíždění archivů, o víkendů péče o Jakoubka, s kterým tráví čas na jejich chalupě v Žitkové. Ve druhé chalupě, kterou zdědila po matce, očekává občas svou milenkou Janigenu. Tento rytmus na krátkou dobu narušil jen návrat jejího otce z vězení, kdy se Žitkové snažila vyhýbat.

Dořin život byl velmi smutný. Upnula se jen ke svému výzkumu, který by mohl trvat mnohem kratší dobu, kdyby ji při psaní diplomové práce napadlo prozkoumat slovenské archivy a všimla si nápadné podobnosti jmen Schwannze a Švanc. Nakonec zemře dříve, než předloží výsledek své práce.

⁹² NOVÁKOVÁ, Š. 2012. Soumrak bohyně ze Žitkové [online]. Kulturissimo.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:< <http://www.kulturissimo.cz/index.php?zitkovske-bohyne-katerina-tuckova-recenze-knihy&detail=503>>.

⁹³ KUBÍČKOVÁ, K.: Přitažlivé čarodějky z Bílých Karpat. *Vikend Dnes*, č. 10. 2012, s. 30.

⁹⁴ KLÍČOVÁ, E.: Folklorní svéráz a kontinuita autorského typu. *Host*, roč. 28, č. 5. 2012, s. 61.

4.1.2.3. *Dialekt*

Snad nejčastěji se v recenzích objevovaly výtky k jazykové stránce knihy a především ke kopaničářskému dialektu. Jen hrstce recenzentů občasný výskyt moravismů v textu stačil, převážná většina z nich však litovala, že autorka nevyužila bělokarpatského dialektu v mnohem vyšší míře. Ten mohl sloužit jednak jako jeden z charakterizačních prostředků postav, tak i jako prostředek k vytvoření mystické atmosféry Kopanic. Dialekt totiž Kateřina Tučková používá jen při zaříkávacích formulích, které bohyně v románu vyslovují během různých magických obřadů (milostná magie, věštění, zažehnávání přírodních sil, uřknutí), a v několika termínech, které se průběžně v textu opakují (andzjel, zelina nebo prespatá). Ale jinak starousedlíci z Kopanic souvisle dialektem nemluví. „V rozhovoru hrdinky s Irmou Gabrhelovou (jedna z postav, která v románu vystupuje pod skutečným jménem) je spisovná čeština vysloveně nepřijemná a matoucí. Vždyť jde o výpověď devadesátileté ženy, která život prožila v odloučeném a „zastaveném“ světě Kopanic, proč mluví jako kniha?“⁹⁵ Na tento dialog naráží ve své recenzi také Pavel Janoušek. Tučková podle něho nemá odvahu postavy individualizovat a nechat je promlouvat autentickým dialektem. Spatřuje v tom autorčinu snahu podbízet se čtenáři, kterého by jinak jazykové nezvyklosti brzdily v konzumaci děje.

Prozaička se k míře využití dialektu v románu vyjádřila v několika rozhovorech. Důkazem, že dialekt byl ve spojitosti s *Žitkovskými bohyněmi* velmi frekventované téma, je titulek rozhovoru, který otiskl Slovácký deník: *Knihu Žitkovské bohyně jsem musela napsat spisovně*. Jedna z otázek Blanky Malušové zněla, zda měla Kateřina Tučková problém porozumět lidem z Kopanic, kteří mluví směsicí slovenštiny a tamního nářečí. Na to autorka odpovídá záporně, ovšem její první čtenáři a recenzenti s tím problémem měli: „První, kteří knihu četli, byli z dlouhých pasáží v kopanické řeči unavení a nerozuměli jí. Míjelo je proto kouzlo příběhu. Tak jsem se rozhodla psát příběh spisovnou češtinou a nářečí vložit jen do úst postavám bohyní. To mi pak ale vyčítají kritici, kteří v recenzích píšou, že je škoda,

⁹⁵ VANER, V. 2012. Kateřina Tučková: *Žitkovské bohyně* [online]. Literární.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW: <http://www.literarni.cz/rubriky/recenze/proza/katerina-tuckova-zitkovske-bohyne_9047.html>.

že jsem dostatečně nevyužila potenciál dialektu. Nicméně věřím, že kdybych ho podle jejich představ využila, psali by zase, že je to jak příběh realistů 19. století.“⁹⁶

V rozhlasovém pořadu Čajovna se Jaroslav Rudiš také zajímal o užitou jazykovou rovinu. Své konečné rozhodnutí pro spisovnou češtinu mu autorka zdůvodnila tím, že patnáctistránkový monolog, který vede Irma Gabrhelová k Doře, by byl v kopaničářském dialektu k neučtení. Což vyvolává otázku, zda bylo nutné vést takto dlouhý, obšírný, nepřerušovaný monolog, zda by nebylo čtenářsky působivější i autentičtější, kdyby bohyně byla spíše skoupá na slovo a to málo, co by sdělila, by bylo „reprodukováno“ v jejím přirozeném jazyce.

Při pročitání názorů na dostatečné či nedostatečné užití dialektu nám na mysli vytanula kniha, při jejíž četbě jsme uvažovali obdobně. Zda přemíra místního dialektu čtenářsky nebrzdí napínavý děj příběhu. Máme na mysli Psohlavce Aloise Jiráska. Hojné dialogy jsou uváděny v chodském nářečí. Na začátku příběhu byl dialekt možná pro mnohé hůře stravitelný, ale dokresloval statečnou povahu Chodů. Příběh díky němu získal hlubší emocionální výpověď i jakýsi nezapomenutelný rys. Dalo by se jmenovat určitě daleko více příkladů, ve kterých užití dialektu příběh oživilo. Ať jsou to romány a povídky Zikmunda Wintera, či Terézy Novákové. Ze soudobých autorů Jaroslav Rudiš nebo Petra Hůlová.

Využití specifických jazykových prostředků jako charakterizačního prvku postav dokáže téměř vždy dílu dodat punc autentičnosti. Pravděpodobně mnohem více než zakomponované dokumenty.

Pokud nahlédneme do obou publikací Jiřího Jilíka, který užívá kopaničářského dialektu v přepisu místních pověstí, pověr, reprintu povídek a studií od autorů,⁹⁷ kteří přišli do styku s fenoménem bohyní, vyvstává před námi obraz zemitých lidí, kteří si občas škodí a zase pomáhají, kteří jsou žárliví, nešťastní nebo vychytralí. Prostřednictvím jejich jazyka si lépe představíme i drsnou krajinu, ve které žijí, která zároveň dokáže být překrásná. Jejich dialekt je úsečný, ale též melodický. Aby čtenář všemu rozuměl, k brožuře s názvem *Žitkovské bohyně* přikládá Jilík Slovníček nářečních výrazů. Tučková seznamuje čtenáře

⁹⁶ MALUŠOVÁ, B. 2012. Knihu *Žitkovské bohyně* jsem musela napsat spisovně [online]. Slovácký deník [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<http://slovacky.denik.cz/tydenik_slovacko/knihu-zitkovske-bohyně-jsem-musela-napsat-spisovne-20120708.html>.

⁹⁷ František Bartoš (1837-1906), Ferdinand Důbravský (1850-1926), Jan Pavelčík (1906-1990), Josef Hofer (1871-1947), Bohumil Haluzický (1879-1957), Bedřich Rychlík (1926), Olga Vlasáková (1934).

s kopaničářským dialektem pouze skrze magické formule, jež se ovšem v téměř nezměněné podobě předávají z matky na dceru po stovky let, tudíž je jejich forma ustrnulá a neodráží živou mluvu obyvatel. Dialekt jako charakterizační prvek a prostředek autentičnosti lze použít jen v dialozích. „Vaše postavy ožijí tím, jak budou mluvit. Dialogy jsou hovory užívané k osvětlení vývoje příběhu buď tím, že podávají informace, nebo tím, že vyjadřují názory [...]. Dialog je jeden z nejdůležitějších prvků charakteristiky postavy, je ale současně i tím nejobtížnějším pro spisovatele.”⁹⁸ Ač Jilíkovým cílem bylo „jen“ sebrat literární tvorbu (mluvenou i psanou), která se věnuje bohyním, jeho sešitky oblast Kopanic a jejich obyvatele přiblíží čtenáři mnohem více, právě díky užitému nářečí, než obsáhlý román Kateřiny Tučkové. Ta chtěla vyfabulovaným příběhem postavit bohyním jakýsi pomník, aby tento fenomén žil alespoň v lidské paměti, když už jsou všechny bohyně po smrti. Avšak z jejího vyprávění si budeme pamatovat především to, že za zánik jedné větve bohyní může především komunistický režim a kletba. Magický *genus loci*, který ovlivňuje povahu jeho obyvatel, zaznamenat nedokázala.

4.1.2.4. *Zpracování*

Za další záporný rys románu považují někteří kritikové jeho samotné zpracování. Ten svou neutralitou připomíná podle Evy Klíčové spíše publicistický text a Pavel Janoušek Tučkovou označuje hned v úvodu své recenze za novinářku, ke které má blíže než ke spisovatelce. „Její prózy nevyrostají z nutnosti hledat osobitý výraz pro to, co je nutné pojmenovat a sdělit, nýbrž představují spíše řemeslně provedenou práci, jejímž primárním úkolem je zaujmout potenciální adresáty.”⁹⁹ Oba autoři vytýkají, že pracuje převážně s fakty na úkor jakýchkoli dojmů, obrazů nebo emocí. Její snahu zúročit vše, co v přípravné fázi psaní románu našla v archivech, způsobuje rozmělnění hlavní dějové linie románu, která následně ztrácí svůj účinek na čtenáře.

Hodnocení autorky jako novinářky oběma kritiky je myšleno veskrze negativně. Kdybychom přijali jejich prizma a hledali v románu užití novinářských postupů, došli bychom k závěru, že jsou užity stejně chybně, resp. nefunkčně jako ty

⁹⁸ BRAYFIELDOVÁ, C.: *Jak napsat bestseller*. Olympia. Praha 2007, s. 142.

⁹⁹ JANOUŠEK, P.: Kateřina Tučková: Žitkovské bohyně. *Tvar*, roč. 23, č. 8. 2012, s. 3.

beletristické. Ať jde o informační přesycenost, nedostatečnou charakteristiku prostředí, postav nebo práci s detaily.

Je zcela běžné, že mnoho novinářských žánrů využívá beletristických prvků a naopak. Ovšem autorka s touto prostupnou hranicí pravděpodobně v *Žitkovských bohyní* vědomě nepracovala, ač by se dalo hovořit o tom, že výsledná podoba románu obsahuje reportážní prvky. Ty se v beletrii začaly výrazněji objevovat v české próze¹⁰⁰ (nejčastěji dokumentární literatuře) již v době rozvoje samotného žánru po první světové válce. Můžeme je od dvacátých let minulého století nacházet ve větší či menší míře v české literatuře dosud. Mojmír Grygar v závěru své knihy *Umění reportáže* například již v šedesátých letech ve spojitosti právě s historickou prózou uvažuje, zda se u nás „nevytváří nový způsob výkladu historických událostí a faktů, způsob ne nepodobný tomu, jímž například Erenburg zpracoval kdysi životopis Gracchuse Babeufa nebo Jurij Tynjanov osudy Stendhala.“¹⁰¹ Také podotýká, že reportážní prvky beletrii dokáží oživit, jsou čtenářsky atraktivní, ale nedokáží zakrýt literární nedostatky díla. Je zajímavé, že po více než půl století od sepsání této Grygarovy úvahy o novém výkladu historických událostí se objevil obdobný článek, a právě ve spojitosti s románem *Žitkovské bohyně*. Jakub Vaníček uvažuje, zda Tučková svým stylem psaní neodkryla právě problematiku současné podoby historického románu¹⁰². Ve stati nazvané *Výprodej osudů a událostí* se zajímá totiž o to, zda autorčino pojetí žánru nesouvisí s novým trendem zpracování, na který nejsme zvyklí, a proto působí mnohým čtenářům problémy jej akceptovat, protože se v něm nenalézají klasické žánrové postupy. Vaníček u své úvahy vychází především z hodnocení díla Petrem A. Bílkem a Pavlem Janouškem. Ti tvůrčí princip románu Tučkové líčí jako přehršel dějových zápletek, událostí, odboček či dokumentů. Na základě jejich hodnocení se Vaníček ptá: „Není náhodou právě tato nikdy nezavršená řada nejrůznějších možností jedinečným odrazem doby, ve které *Žitkovské bohyně* vznikly?“¹⁰³ Historický román jako žánr vždy odrážel společenské změny a citlivě je vnímal. V jeho článku nenalzáme odpověď, zda považovat

¹⁰⁰ Mojmír Grygar ve své knize *Umění reportáže* zmiňuje jako příklad tyto autory a díla: Adolf Branald (*Jan Harus*), Gustav Bareš (*Tři pře Jana Ziky*), Jiří Weil (*Na střeše je Mendelssohn*).

¹⁰¹ GRYGAR, M.: *Umění reportáže*. Československý spisovatel, Praha 1961, s. 169.

¹⁰² V Encyklopedii literárních žánrů od kolektivu autorů vydaných Dagmar Mocnou a Josefem Peterkou je historický román definován jako románová fikce minulosti, již autor sám neprožil. Opírá se o zprostředkované informace.

¹⁰³ VANÍČEK, J.: *Výprodej osudů a událostí*. *Tvar*, roč. 23, č. 11. 2012, s. 10.

Tučkovou za výbornou autorku, či grafomanku. Cílem jeho článku bylo vyslovit směrem k odborné obci otázku, kam směřuje současný historický román.

Styl zpracování románu Tučkové nelze ovšem považovat v současné české literatuře za jev ojedinělý. V obecné charakteristice českých autorů a autorek narozených na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let minulého století dokázal Miroslav Balašík pojmenovat mnohé rysy, které jsou typické jak pro Tučkovou, tak její generační souputníky: „Nová generace nastupující na přelomu tisíciletí je jiná. Vrací se k vyprávění, které samo sebe problematizovat nechce. Snaží se domluvit se čtenářem skrze jednoduše, lineárně vyprávěný příběh a vypravěče většinou nechává rozplynout za textem. Jak bylo řečeno, nemá potřebu definovat své místo v literatuře a spíše než spisovateli v onom institucionálním slova smyslu se cítí být jen vypravěči příběhů. Můžeme v tom vidět pokoru, ale také intelektuální rezignaci; vůli domluvit se se čtenářem, ale také přizpůsobení se většinovému vkusu.“¹⁰⁴

4.2. Medializace románu

Po vydání knihy *Vyhnání Gerty Schnirch* chtěla autorka začít odkrývat další silné téma, ve kterém figurují ženy, a napsat historickou prózu založenou na faktech, která se budou dotýkat naší přítomnosti. V rozhovoru s Tomášem Jurigem pro *Kulturní noviny* uvedla, že skutečné příběhy a jejich historický rámec ji velmi přitahují, o mnoho víc než tvoření zcela nových fikčních světů. V rozhovoru se Zbyňkem Vlasákem ještě dodala, že práce s archivními dokumenty a vzpomínkami pamětníků ji navíc poskytují i autorskou jistotu a především inspiraci. Zároveň také cítila, že by se skrze svou novou knihu chtěla vrátit ke kořenům, k folkloru a vesnickému způsobu života (do šesti let svého života žila na vesnici). Opět jí v hledání tématu pomohl kamarád, historik a etnograf David Kovařík. Na základě jejího líčení, čemu by se chtěla věnovat, jí začal vyprávět o fenoménu žítkovských bohyní žijících na Kopicích. Kateřina Tučková o nich do té doby neslyšela a téma ji zaujalo natolik, že od léta roku 2009 do tohoto regionu pravidelně zajížděla a prováděla rešeršní výzkum.

Osobní prožitek s místem a lidmi, o kterých píše, je pro Tučkovou velmi důležitý. Při psaní *Gerty Schnirch* absolvovala noční pochod z Brna do Pohořelic, s kočárkem a batohem podobně jako její románová hrdinka. Při přípravě *Žítkovských*

¹⁰⁴ BALAŠTÍK, M.: Tisící a druhá noc Šahrazády. *Host*, č. 2. 2013, s. 52.

bohyní si chtěla vyšít místní kraj. Práce na něm ale byla časově velmi náročná a odváděla Tučkovou od tvorby románu, tudíž si nakonec vyšila pouze čelenku. Zajímala se o místní folklorní skupinu Čečera a vyzkoušela při návštěvách Žitkové tamní pálenku. K tématu žitkovských léčitelů a vědem nepřistupovala s vírou v jejich magické schopnosti, ale spíše z pragmatického a realistického pohledu, který je její povaze bližší. Během sběru historických dokumentů a pramenů svůj pohled na toto téma ovšem přehodnotila. Mluvila s dívkou, která rozmlouvá s anděly, a těžce onemocněla, když psala pasáž o bosorkách, které praktikovaly černou magii. „Otevřela se přede mnou rovina nejen jiného světa, toho kopanického, ale i toho nadreálného, vůči němuž jsem byla ještě před několika lety skeptická.“¹⁰⁵ Oba protichůdné názory na problematiku, čili zda věřit léčitelkám, nebo je odsoudit za podvodnou činnost, se snažila v románu postihnout.

Nejčastější novinářské dotazy se týkaly samotné inspirace k sepsání příběhu, dále toho, kdo jsou bohyně, jaké měly schopnosti a zda se osobně autorka s některou z nich setkala. Poslední bohyně Irma Gabrhelová (vystupuje i v románu) zemřela v roce 2001 a její dcera Štefina byla pohřbena v den autorského čtení na Žitkové o jedenáct let později. Štefina s Tučkovou odmítla hovořit o léčitelské tradici, která se předávala z matky na dceru, jen se spolu krátce setkaly.

Autorku překvapila míra, s jakou je její kniha čtenářsky kladně přijímána, a že jí denně chodí dva, tři emaily od příznivců, které jsou velmi pozitivní. Z nich vyplynulo, že fenomén bohyň je na Moravě celkem známý, mnozí s nimi mají nějakou zkušenost. „Každý den mi přicházejí maily od čtenářů, píšou mi, že něco podobného mají v rodině, oslovilo to spoustu alternativně žijících lidí – ani jsem nevěděla, kam až může dosáhnout osud bohyň.“¹⁰⁶

Jedna mediálně zaznamenaná negativní reakce čtenářky se ovšem objevila, a to dokonce ve *Slováckém deníku*. Vnučka Irmy Gabrhelové Lýdie Tučkové vyčetla, že se vydává za znalkyni Kopanic a svůj román považuje za pravdivý, ač Kopanice žádné „rejdiště čarodějnic, gestapáků a estébáků“¹⁰⁷ nikdy nebyly. Nejvíce jí však

¹⁰⁵ KŮROVÁ, Z. 2012. Tučková: Nejlepší bylo se do toho kraje rozjet [online]. Literární.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<http://www.literarni.cz/rubriky/zive/rozhovory/tuckova-nejlepsi-bylo-se-do-toho-kraje-rozjet_8994.html>.

¹⁰⁶ PECHÁČKOVÁ, M.: Byla to bohyně! *Pátek Magazin LN*, č. 31. 2012, s. 6.

¹⁰⁷ BOHUN, P. 2012. Kopanice nebyly rejdištěm čarodějnic, gestapa a estébáků, říká Lýdie Gabrhelová [online]. *Slovácký deník* [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<http://slovacky.denik.cz/zpravy_region/kopanice-nebyly-rejdistem-carodejnic-gestapa-a-estebaku-rika-lydie-gabrhelova-20.html>.

vadí, že „obsadila“ do románu její babičku, o které pravdivě napsala pouze to, že se vyznala v bylinkách, jinak je všechno fikce. Některé výroky se prý přímo dotýkají dobré pověsti nejen Irmý Gabrhelové, ale celé její rodiny. Lýdie požádala, aby na její dopis reagoval Jiří Jilík,¹⁰⁸ který se s rodinou osobně zná z dob, kdy se o téma bohyň sám zajímal. Ten částečně Tučkovou ve své odpovědi bránil. Literárně román hodnotí jako velmi zdařilý, ale její hra na pravdu v něm také vyvolává určité rozpaky. Ve svém dopise zmínil i to, že on knihu s názvem *Žitkovské bohyně* vydal v roce 2005. „O tom, že je Kateřina Tučková s etikou na štíru, vypovídá to, že použila pro svůj román bez mého souhlasu stejný název, jaký má moje publikace z roku 2005 – *Žitkovské bohyně*. Jde o zjevné porušení autorského zákona, nicméně v kontextu problému, na jaký naráží ve svém dopise Lýdie Gabrhelová, jde o záležitost vcelku marginální.“¹⁰⁹

Tučková reagovala jak na rozhořčení Lýdie Gabrhelové, tak na shodu názvů obou knih. Bránila se tím, že chtěla dobrou pověst Irmý Gabrhelové podtrhnout a zveřejnit, aby si jí vážili i lidé, kteří ji neznali, ji jako bohyni poctít, nikoliv očernit.

Svůj konečný výběr názvu vysvětlila následovně: „Dlouho jsem přemýšlela nad jiným titulem, ale žádný nevystihoval podstatu tématu lépe. Nakonec jsem už pod tlakem času před vydáním za název knihy zvolila prosté označení těch žen. Píšete, že jsem tak zasáhla do Vašich autorských práv, ale to se naštěstí nestalo. Vzhledem k tomu, že sousloví „*Žitkovské bohyně*“ používali už národopisci 19. století, přičemž se téměř ihned ustálilo a následně dokonce zlidovělo (viz rčení: lžeš jako žitkovská bohyně), nemohu tak poškozovat Vaše autorské právo na toto sousloví, ani když jste ho užil jako titul.“ Tučková dále podotýká, že volba stejného názvu a uveřejnění zdrojů na konci jejího románu (čerpala totiž z publikace Jiřího Jílíka), mu učinila i reklamní službu, protože se o jeho knihu¹¹⁰ strhl zájem celorepublikový a nejen regionální jako v roce 2005.

¹⁰⁸ Jiří Jilík se narodil roku 1945 v Praze, ale vyrůstal na Slovácku. Vystudoval pedagogickou fakultu a muzeologii na filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Působí jako regionální novinář. Ve Slováckých novinách uveřejnil na počátku devadesátých let reportáž o bohyních, a protože článek oslovil mnoho lidí, rozhodl se tento fenomén popsat důkladněji. Na základě jeho výzkumu vyšly knihy *Žitkovské bohyně* (2005) a *Žitkovské čarování* (2006).

¹⁰⁹ BOHUN, P. 2012. Kopanice nebyly rejdištěm čarodějnic, gestapa a estébáků, říká Lýdie Gabrhelová [online]. Slovácký deník [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<http://slovacky.denik.cz/zpravy_region/kopanice-nebyly-rejdistem-carodejnic-gestapa-a-estebaku-rika-lydie-gabrhelova-20.html>.

¹¹⁰ Jilík ve svých *Žitkovských bohyních* zpracovává národopisné téma fenoménu bohyň z Bílých Karpat faktografickou formou. Snaží se pomocí archivních materiálů – vědecké, úřednické i beletristické povahy, vykreslit podstatu bohyňování. Sám několikrát navštívil poslední žijící bohyni

Žitkovské bohyně mají podobu elektronickou, tištěnou (v pevné i brožované vazbě), audiovizuální, rozhlasovou a s největší pravděpodobností brzy též filmovou, seriálovou a divadelní. Elektronická verze se objevila na trhu o deset dní dříve než tištěná, což zvedlo vlnu kupního zájmu, protože takový postup je na českém knižním trhu neobvyklý. V bilanci roku 2012 na serveru ihned.cz je elektronické vydání *Žitkovských bohyní* uvedeno jako jedna z událostí, která se toho roku stala vůbec poprvé.¹¹¹ V žebříčku pro leden 2013, který uveřejňuje Svaz českých knihkupců a nakladatelů (SČKN), se umístila mezi devíti nejprodávanějšími e-knihami. Tištěné *Žitkovské bohyně* vyšly počátkem března a staly se podle žebříčku SČKN šestým nejprodávanějším beletristickým titulem roku 2012, přičemž v první desítce figurovaly celkem 21 týdnů.

V prosinci roku 2012 vydala firma ADK Prague ve spolupráci s nakladatelstvím Host audioknihu. Režie se ujala Jitka Škápíková a čtení románu svěřila Tereze Bebarové (převážně hlas Dory Idesové) a Miroslavu Táborskému (úřední hlas). Dvanáct a půl hodiny mluveného slova je hodnoceno jako výjimečné a povedené dílo. Autorka byla s výsledkem rovněž spokojena: „Převedení knihy o žitkovských bohyních do formátu audioknihy mě nesmírně potěšilo. Když jsem navštívila studio a když jsem posléze poslouchala výsledné nahrávky, uvědomovala jsem si najednou širší rozměr příběhu, životnost postav a hlavně jejich nezávislost na mně [...] Velkou radost mi udělala také hudební konzultace s M. Trtkovou a sborem Čečera ze Starého Hrozenkova.“¹¹² Jednotlivé kapitoly totiž rámuji náznaky lidové hudby v podání zmíněného sboru.

Tučková napsala i desetidílný scénář k rozhlasové hře *Žitkovské bohyně*, kterou v září roku 2012 odvysílal Český rozhlas 3 Vltava. Hra vznikla v brněnském rozhlasovém studiu a natočil ji režisér Zdeněk Kozák. Svůj hlas protagonistce propůjčila Drahomíra Hofmanová, herečka brněnského Národního divadla.

Téměř ve stejnou dobu, na podzim roku 2012, se začalo psát o tom, že kniha má vysoký filmový potenciál, který by se měl zpracovat. Ještě před knižním

Irnu Gabrhelovou a navázal kontakt s jejími syny a vnučkou. Jeho útlá brožurka o bohyních není historickým románem jako v případě Kateřiny Tučkové, ale spíše kompilací historických záznamů a pověstí, které se k oblasti Žitková vztahují. Podtitul Jílkovy práce zní *Po stopách lidové magie v Bílých Karpatech*.

¹¹¹ HONZEJK, P. 2012. Co se stalo letos poprvé [online]. Zpravy.iHned.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://hn.iHned.cz/c1-59039580-co-se-stalo-letos-poprve>>.

¹¹² *Žitkovské bohyně* [online] Audioteka.cz [citováno 18. 3. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://audioteka.cz/zitkovske-bohyne,produkt.html>>.

oceněním Cenou Josefa Škvoreckého se producent Vratislav Šlajer (produkce filmu *Pouta* a seriálů *Bazén* nebo *Letiště*) rozhodl zpracovat příběh o bohyních nejen jako celovečerní film v mezinárodní koprodukcí, ale též jako televizní minisérii. Vratislav Šlajer spolu s Petrem Bílkem založili pražskou producentskou společnost FilmBrigade, která autorská práva na filmové zpracování zakoupila. Šlajer byl z knihy nadšen a jeho plány s ní působí velmi odvážně. V rozhovoru pro deník *MF Dnes* uvedl, že předloha nese univerzální téma, které může obstát vedle jiných široce přijímaných látek: „Třeba vedle vlny Larssonových detektivek.“¹¹³

Konkrétní scénář ani režisér dosud není znám. Tučková se ovšem na filmovém přepisu románu podílet nebude. V rozhlasovém pořadu *Moravská rodina* prozradila, že už se s oslovenými scénáristy sice sešla, ovšem je sama zvědavá, jak její knihu svébytně uchopí a nehodlá jim „házet klacky pod nohy“.¹¹⁴ Zájem o zfilmování románu pocítuje jako určité zadostiučinění a satisfakci za energii, kterou do díla vložila a za některé negativní kritiky. Premiéra je plánována na rok 2015.

Žitkovské bohyně se dočkají i divadelního zpracování. Do svého repertoáru chtějí zařadit adaptaci románu v Městském divadle Zlín.

¹¹³ SPÁČILOVÁ, M., KUBÍČKOVÁ, K. 2012. Vítězné Žitkovské bohyně už plánují film a minisérii [online]. iDnes.cz [citováno 18. 3. 2013]. Dostupné z WWW: <http://kultura.idnes.cz/katerina-tuckova-a-zitkovske-bohyne-se-dostanou-do-filmu-peb-filmvideo.aspx?c=A121108_110026_filmvideo_jaz>.

¹¹⁴ BRINDZÁKOVÁ, M. 2013. *Moravská rodina* [online]. ČRo Brno [citováno 18. 3. 2013]. Dostupné z WWW:

<[http://hledani.rozhlas.cz/?query=kate%C5%99ina+tu%C4%8Dkov%C3%A1&offset=0&porad=%2100989x_Moravsk%C3%A1%20rodina%22\\$](http://hledani.rozhlas.cz/?query=kate%C5%99ina+tu%C4%8Dkov%C3%A1&offset=0&porad=%2100989x_Moravsk%C3%A1%20rodina%22$)>.

Závěr

Diplomová práce se zabývala kritickou reflexí próz současné české spisovatelky Kateřiny Tučkové. Konkrétně novely *Montespaniáda* a dvou historických románů *Vyhnání Gerty Schnirch* a *Žitkovské bohyně*. Cílem práce bylo v první řadě určit, jak kritika komerčně velmi úspěšnou spisovatelku hodnotí. Zda v nich převažuje negativní, či pozitivní tón, jaké výtky a pochvaly se pravidelně v kritických příspěvcích vyskytují. Zároveň jsme se pokusili určit, proč zrovna historické romány Kateřiny Tučkové vzbudily takový zájem veřejnosti a médií a v čem tkví jejich úspěšnost. Analyzovaly jsme kritické ohlasy otištěné jak v kulturních a literárních periodikách, tak společenských časopisech i ty zveřejněné na webových portálech. Naším cílem bylo pokusit se o co nejširší možný pohled na autorčinu osobnost a její tvorbu.

Dosavadní kompoziční výstavbu této práce, která nejdříve reflektovala pozitivní a následně negativní jevy jednotlivých próz, bych v závěru narušila, protože v průběhu práce se ukázalo, že nelze jednoznačně určit, co je kladný rys a co záporný. Tato nejednoznačnost hodnocení vyplývá z toho, zda bylo dílo posuzováno spíše z hlediska jeho prodejnosti a oblíbenosti u širšího okruhu čtenářů, nebo podle toho, zda nějak umělecky obohatilo českou literaturu. Tyto dva pohledy se liší v nárocích, které jednotliví kritici a recenzenti kladli na knihu. Tudíž k mnohým hodnocením připojíme jejich pozitivní hodnotu a zároveň i negativní dopad na celkové vyznění knihy.

Za titulní charakteristiku obou historických románů Kateřiny Tučkové kritikové určili silné téma, které bylo podáno velmi sugestivně a věrohodně, působící jako neprobádané a veřejností opomíjené. U románu *Vyhnání Gerty Schnirch* ovšem kritikové v odborných periodikách upozornili, že Tučková navázala na řadu próz, které se odsunem Němců z Čech po druhé světové válce již v nedávné minulosti zabývaly. Ale jinak silné téma je to nejcennější a nejhodnotnější, čím oba romány Tučkové disponují.

Kritiky je dále kladně kvitován srozumitelný jazyk a klasické narativní postupy i linearita příběhů. To dohromady zajišťuje přístupnost textů co nejširšímu spektru čtenářů. Romány se díky tomu dají hodnotit jako příjemné čtivo soustředěné na silný emocionální zážitek. Na druhou stranu to pro mnohé recenzenty byl důkaz toho, že Tučkové prózy nemají žádné umělecké ambice a volba jazykových

prostředků především v rámci dialogů byla hodnocena jako téměř směšná, protože nereflekovala dobovou, místní ani věku odpovídající mluvu postav.

Autorka byla také chválena za poctivou a časově náročnou rešeršní práci, kterou podnikla před samotnou tvorbou románů, což není u současné tvorby úplně běžné. Jedním hlasem jí bylo však vytýkáno užití nadbytečných faktů, které s příběhy vůbec nesouvisely nebo je přímo narušovaly. Kritikové v tom viděli pouze snahu použít všechny údaje, jež během výzkumu autorka nashromáždila. Což mělo za následek nejen rozvolnění samotného děje obou příběhů a ztrátu jejich dynamiky, ale i výskyt nic neříkajících detailů, opomíjení charakteristik a plastičnosti postav. Nejvíce je to patrné u protagonistek. Kdybychom použili výrok z rozhlasové kritiky Vojtěcha Varyše, nelze soucítit Gertou, ale ani s Dorou. Ta si dokonce vysloužila označení figurka, která žije frigidně bezkrevný život a byla pasována Klárou Kubíčkovou do role jedné z nejuzavřenějších hrdinek současné literatury.

Přesto kdybychom měli shrnout kritickou reflexi próz Kateřiny Tučkové, převažuje pozitivní vyznění její tvorby. Pozitivní a nekritické reakce se objevovaly na zájmových webových portálech a blozích. V denících a společenských časopisech se autoři snažili o objektivní hodnocení, které i když mělo často spíše negativní vyznění, bylo zakončeno větami, že se Tučkové prozaické dílo dá přesto hodnotit jako zdařilé a autorka byla označena za pozitivní zjev současné české literatury. Nejvíce negativních reakcí bylo uveřejněno na stránkách odborných periodik, jako jsou *Host*, *Tvar* nebo *A2*. Nejkritičtěji dosavadní dílo Kateřiny Tučkové zhodnotil ve svém příspěvku *Románová loď v lahvi* Petr A. Bílek. K *Montespaniádě* a *Vyhnání Gerty Schnirch* se ironicky vyjádřil Petr Šimák a nejexpresivněji zhodnotil *Vyhnání Gerty Schnirch* již zmiňovaný Vojtěch Varyš. Negativně se k *Žitkovským bohyním* vyjádřila Eva Klíčová v kritice *Folklórní svéráz a kontinuita autorského typu* a Pavel Janoušek v kritice nazvané stejně jako reflektovaný román *Žitkovské bohyně*.

Je možné, že tento poměr pozitivních a negativních reakcí souvisí se stavem české literární kultury, jak naznačuje Josef Chuchma, když konstatuje, že současná česká próza se ke čtenářům dostává upovídaná, rozmělněná, předčasně autorsky a redakčně opuštěná a nejednomu recenzentovi to už ani nevadí. Tvárné nároky na text se prostě snižují. Nebo naopak jen odborníci, jak naznačuje zase Jakub Vaníček, nedokáží odhlédnout od zažitých podob historického románu, který má v české literatuře dlouhou tradici, a vidět jeho nové pojetí, s kterým přichází Tučková, ale třeba i Hájíček a Denemarková. Nový typ historické prózy odráží dnešní společnost

a trend současné prózy, která se snaží přizpůsobit většinovému vkusu, jak podotýká Miroslav Balašík.

Přesto byla Kateřina Tučková několikrát oceněna nebo nominována na literární ceny, ve kterých zasedá porota odborníků. Za román *Vyhnání Gerty Schnirch* byla nominována na Cenu Josefa Škvoreckého, Jiřího Ortena a Magnesia Litera. Za *Žitkovské bohyně* již Cenu Josefa Škvoreckého získala a umístila se v anketě Kniha roku 2012 Lidových novin. Získala několik cen, které souvisely obecně se čtenářským zájmem: Magnesia Litera – cena čtenářů (2010) a Český bestseller, KNIHCENTRUM (2013).

Styl psaní Kateřiny Tučkové není komerčně vykalkulovaný a cíleně podbíživý. Její knihy a potažmo vydavatelství Host jen skvěle využily momentální konstelace českého literárního trhu. Pokud se na její úspěch podíváme statisticky, nemůžeme přehlédnout, že historické romány se dobře prodávají a jsou oceňovány. Téma druhé světové války a německé otázky či téma nadpřirozena a víry jsou také vyhledávány. Knihy nakupují více ženy než muži a preferují knihy od žen s ženskými hrdinkami. Jak samotná autorka, tak její knihy představují výborný „mediální balíček“. Tučková ví, jak prodat svůj projekt či dílo ze své kurátorské praxe. Musí se o něm mluvit, aby se dostalo do obecného povědomí. Proto již s předstihem dává o svých románech vědět. Nebrání se autorským čtením po celé republice, komunikuje se čtenáři a médii. Nevyhýbá se televizi a rozhlasu, poskytuje rozhovory i méně známým internetovým časopisům. Nejlepší reklama kromě té v médiích je veřejná diskuse mezi obyčejnými lidmi, které dosáhla svým hojným aktivním vystupováním a propagací svého titulu i mimo naše velkoměsta.

Kritická reflexe by se dala lapidárně shrnout následovně. Tučková není jazykový virtuos a zatím neumí zcela skloubit příběh s faktografickými detaily, ale čtivost a přitažlivost tématu jejím románům upřít nelze.

Anotace

Příjmení a jméno autora: Bc. Pavla Hartmanová

Název katedry a fakulty: Katedra bohemistiky, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Název diplomové práce: Kritická reflexe próz Kateřiny Tučkové

Vedoucí diplomové práce: doc. Mgr. Erik Gilk, Ph.D.

Počet znaků: 153 732

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 79

Klíčová slova: česká literatura, Kateřina Tučková, recenze, média, Montespaniáda, Vyhnání Gerty Schnirch, Žitkovské bohyně

Diplomová práce analyzuje kritickou reflexi vybraných prozaických děl Kateřiny Tučkové: *Montespaniáda*, *Vyhnání Gerty Schnirch* a *Žitkovské bohyně*. V úvodu práce je charakterizována autorčina cesta k literatuře a výtvarnému umění a její pracovní úspěchy. Následují rozbory jejích knih, které jsou děleny na pozitivní a negativní hodnotící prvky. Věnujeme se i mediální prezentaci autorčinych historických románů. Analyzovali jsme recenze pocházející z tištěných periodik, internetových portálů a také televizní a rozhlasové pořady. Na základě uvedených recenzí v závěru práce definujeme, jak je autorčina literární tvorba vnímána českou literární kritikou a proč se její knihy staly komerčně velmi úspěšnými.

Resumé

Our work on the Critical reflection of prosaic work by Kateřina Tučková tries to describe the attitude of the professional public towards the author. Also, we aimed to express reasons why Tučková is currently considered by many experts to be one of the most talented young Czech authors and tried to answer as to why her books are that successful commercially.

Kateřina Tučková is the author of three larger prosaic works: the *Montespaniáda*, *Vyhnání Gerty Schnirch* a *Žitkovské bohyně*. Her debut by a novel about the romance life of the student Karin did not induce many reactions and it would fall into oblivion, if the Host Publishing had not published her extensive historical novel “*Expulsion of Herta Schnirch*” in 2009. After a poor level of prose author wrote the work that pushed her into the position sought, commercially successful and also discussed author.

Her novel was nominated for several prestigious literary awards. Finally she got "only" the Magnesia Litera 2010 - Book Club Readers Award. A novel divided the professionals to author's admirers and those who view her as an average writer. Critics hailed the novel, especially the choice of topic - wild evacuation Brno Germans demonstrated on the life story of Gerta Schnirch. However, there were also many who criticized the author unnecessary parts, work with the characters and a language.

The latest novel of Tučková called “*Žitkovské bohyně*” was published in the Host Publishing in 2012. Literally a media storm broke out around this novel what caused big interest of readers. Some 35 000 copies were sold in less than a year though it started to become the bestseller.

The book got the Josef Skvorecky Award; Czech main category of the Czech Fiction for Adults in the Czech bestseller competition, and also achieved high position in the Lidové noviny newspaper Book of 2012 survey. The second novel was received positively by critics, although still assessed as a work without big art ambitions. *Žitkovské bohyně* book as commercially successful titles did not achieve just a printed version only. The electronic version came out even earlier as printed one. The novel was also converted to the audio form, it was adapted as a radio play, even its film, theatre and serial movie versions are planned.

Our thesis was conceived as a summary of the critical reviews of books. Reviews are divided according to the degree of positive or negative comments. We also take observe the media presentations of books, which had an impact primarily on reading awareness of the works and the artist, and thus their subsequent high marketability. The work itself is introduced by a resume of Kateřina Tučková who is not known in the art world as a successful writer only but also as a curator.

Seznam použité literatury

Primární literatura

TUČKOVÁ, K.: *Montespaniáda*. Větrné mlýny. Brno 2006.

TUČKOVÁ, K.: *Vyhnání Gerty Schnirch*. Host, Brno 2010, s. 410.

TUČKOVÁ, K.: *Žitkovské bohyně*. Host, Brno 2012, s. 382.

Sekundární literatura

BRAYFIELDOVÁ, C.: *Jak napsat bestseller*. Olympia. Praha 2007, s. 55.

GRYGAR, M.: *Umění reportáže*. Československý spisovatel. Praha 1961, s. 154.

Tištěná periodika

BALAŠTÍK, M.: Tisící a druhá noc Šahrazády. *Host*, č. 2. 2013, s. 52.

BÍLEK, P. A.: Románová loď v lahvi. *Lidové noviny*, roč. 25, č. 108. 2012, s. 10.

BIMKA, D. Pochod povede po trase odsunu. *Brněnský deník*, roč. 17, č. 139. 2007, s. 4.

DIVILKOVÁ, S.: Černá omša a praktiky woo-doo. I takové byly žitkovské bohyně. *Slovácké noviny – týdeník*, č. 62. 2012, s. 7.

DOBIÁŠOVÁ, T.: Moravská cantadora na cestě. *Nový prostor*, roč. 25, č. 108. 2012, s. 10.

GILK, E.: Příběh odsunuté Němky. *Tvar*, roč. 20, č. 20. 2009, s. 23.

HEČKOVÁ, M.: Neodsunuté vzpomínky. *Reflex*, roč. 20, č. 49. 2009, s. 65.

HORÁČKOVÁ, A.: Odsun? To je téma na román. *Mladá fronta Dnes*, roč. 20, č. 241. 2009, s. 5.

HORÁK, O.: Kojence odhazovaly do polí. *Lidové noviny*, roč. 22, č. 87. 2009, s. 10.

HORÁK, O.: Nekonečný slalom mezi milenci. *Lidové noviny*, č. 3. 2007, s. 19.

JANOUŠEK, P.: Kateřina Tučková: Žitkovské bohyně. *Tvar*, roč. 23, č. 8. 2012, s. 3.

JANOUŠEK, P.: Svědectví nejen o Gertě Schnirch aneb Takoví jsme byli. *Host*, roč. 25, č. 9. 2009, s. 61–62.

- JURIGA, T.: Do psaní mi hlaholí hlasy postav. *Kulturní noviny*, č. 7. 2012, s. 7.
- KEROUŠOVÁ, M.: Bouře nad hlavami bohyní. *Hospodářské noviny*, roč. 56, č. 84. 2012, s. 13.
- KLÍČOVÁ, E.: Folklórní svéráz a kontinuita autorského typu. *Host*, roč. 28, č. 5. 2012, s. 61.
- KOŠNAROVÁ, V.: Z nové české literatury. *Český jazyk a literatura*, roč. 60, č. 5. 2009-2010, s. 238.
- KŘIVÁNKOVÁ, D.: Kniha Žitkovské bohyně. *Instinkt*, roč. 11, č. 46. 2012, s. 72.
- KUBÍČKOVÁ, K.: Pobídka k odsunu Němců "Also los Gerta!" zazní znovu. V divadle a filmu. *Mladá fronta Dnes (mutace jižní Morava)*, roč. 20, č. 123. 2010, s. 6.
- KUBÍČKOVÁ, K.: Přitažlivé čarodějky z Bílých Karpat. *Víkend Dnes*, č. 10. 2012, s. 30.
- LJUBKOVÁ, Marta. Montespaniáda. *A2*, č. 4. 2007, s. 28.
- NĚMEC, J.: Na pochodu smrti s kočárkem. *Respekt*, roč. 19, č. 46. 2008, s. 65.
- NEZBEDA, O.: Bohyně z hor. *Respekt*, roč. 23, č. 14–15. 2012, s. 66.
- NOVÁKOVÁ, L.: Dobře udělaná komerce. *Protimluv*, č. 1/2. 2007, s. 49–50.
- PECHÁČKOVÁ, M.: Byla to bohyně! *Pátek Magazín LN*, č. 31. 2012, s. 6.
- PEŇÁS, J.: Mladá žena a tzv. odsun. *Lidové noviny*, roč. 22, č. 25. 2010, s. 29.
- STANĚK, V.: Dějiny vs. Román – 1 : 0. *A2*, roč. 6, č. 5. 2010, s. 7.
- STANZEL, V.: Lekce tvůrčího psaní. *Host*, č. 5. 2007, s. 67–68.
- ŠANDA, M.: Potřebovala jsem vyzkoušet na vlastní kůži, jaké to je, jít s nákladem a s dítětem k rakouským hranicím. *Dobrá adresa*, č. 1. 2010, s. 24.
- ŠIMÁK, P.: Úspěch románu Vyhnání Gerty Schnirch. *Revolver Revue*, roč. 26, č. 84. 2011, s. 230.
- ŠTINDL, O., CHUCHMA, J.: Kulturní bilance roku 2012. *Lidové noviny*, roč. 25, č. 299. 2012, s. 25.
- TELFEROVÁ, B.: Pochod smrti po 62 letech. *ČT 1*, 23. 06. 2007.
- TUČKOVÁ, K.: Název: Žitkovské bohyně. *Literární noviny*, roč. 22, č. 20. 2011, s. 28.
- VANÍČEK, J.: Výprodej osudů a událostí. *Tvar*, roč. 23, č. 11. 2012, s. 10.
- VLASÁK, Z.: Na rozhraní dvou světů. *Právo*, roč. 20, č. 76. 2012, s. 8.

Diplomová práce

ZDRAŽIL, F.: *Strategie českých nakladatelství užívané při vydávání knižních titulů*. Nepublikovaná magisterská diplomová práce. FF MU, Brno 2007, s. 23.

Elektronické zdroje

ABA. 2013. Minulost očima kurátorky výtvarného umění [online]. KLUBknihomolů.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://www.klubknihomolu.cz/30300/minulost-ocima-kuratorcky-vytvarneho-umeni/>>.

BALAŠTÍK, M. 2007. Zajímají mě zlomové okamžiky [online]. Host [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://www.casopis.hostbrno.cz/cs/archiv/2007/8-2007/vyber-z-cisla/zajimaji-me-zlomove-okamziky>>.

BOHUN, P. 2012. Kopanice nebyly rejdištěm čarodějnic, gestapa a estébáků, říká Lýdie Gabrhelová [online]. Slováký deník [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<http://slovacky.denik.cz/zpravy_region/kopanice-nebyly-rejdistem-carodejnic-gestapa-a-estebaku-rika-lydie-gabrhelova-20.html>.

BRINDZÁKOVÁ, M. 2013. Moravská rodina [online]. ČRo Brno [citováno 18. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<[http://hledani.rozhlas.cz/?query=kate%C5%99ina+tu%C4%8Dkov%C3%A1&offset=0&porad=%22100989x_Moravsk%C3%A1%20rodina%22\\$](http://hledani.rozhlas.cz/?query=kate%C5%99ina+tu%C4%8Dkov%C3%A1&offset=0&porad=%22100989x_Moravsk%C3%A1%20rodina%22$)>.

CINGER, F. 2010. Vítězka Magnesie Litery Tučková: Odkrývala jsem historii místa, kde žiji. [online]. Novinky.cz [citováno 9. 1. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://novinky.cz/kultura/198021-vitezka-magnesie-litery-tuckova-odkryvala-jsem-historii-mista-kde-ziji.html>>.

ČT24. 2010. "Kritik je především čtenář," říká Miroslav Balaščík [online]. Osobnosti na ČT24 [citováno 9. 1. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/102805-kritik-je-predevsim-ctenar-rika-miroslav-balastik/>>.

DEMELOVÁ, K. 2010. Liberatura s Kateřinou Tučkovou [online]. Český rozhlas Rádio Wave [citováno 9. 1. 2013]. Dostupné z WWW:<http://rozhlas.cz/radiowave/waveculture/_zprava/710229>.

- GETTIN, J. 2010. Kateřina Tučková – Vyhnání Gerty Schnirch [online]. Vaseliteratura.cz [citováno 9. 1. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://www.vaseliteratura.cz/recenze/pro-dospELE/1249-vyhnani-gerty-schnirch.html>>.
- HOLUB, N. 2010. Vyhnání české Němky [online]. Moravská zemská knihovna [citováno 9. 3. 2013]. Dostupné z WWW:< <http://duha.mzk.cz/clanky/vyhnani-ceske-nemky>>.
- HONZEJK, P. 2012. Co se stalo letos poprvé [online]. Zpravy.iHned.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://hn.ihned.cz/c1-59039580-co-se-stalo-letos-poprve>>.
- HOUSKOVÁ, L. 2010. Pandořina skříňka naší minulosti [online]. Knihozrout.cz [citováno 9. 1. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://katerina-tuckova.cz/recenze-Vyhnani-Gerty-Schnirch-Knihozrout.html>>.
- HRTÁNEK, P. 2009. Kateřina Tučková: Vyhnání Gerty Schnirch [online]. iLiteratura.cz [citováno 9. 1. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://iliteratura.cz/Clanek/25541/tuckova-katerina-vyhnani-gerty-schnirch-2>>.
- HÜBSCH, J. 2010. Smutný příběh Gerty Schnirch [online]. Bigblogger.lidovky [citováno 9. 1. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://katerina-tuckova.cz/recenze-Vyhnani-Gerty-Schnirch-Hubsch.html>>.
- JANÁČEK, P. 2012. Kritický klub. [online] ČRo 3 Vltava [citováno 18. 3. 2013]. WWW:<[http://hledani.rozhlas.cz/?query=kate%C5%99ina+tu%C4%8Dkov%C3%A11&offset=0&porad=^%222044x_Kritick%C3%BD%20klub%22\\$](http://hledani.rozhlas.cz/?query=kate%C5%99ina+tu%C4%8Dkov%C3%A11&offset=0&porad=^%222044x_Kritick%C3%BD%20klub%22$)>.
- KADLECOVÁ, K. 2012. Kniha roku? I když máme teprve březen, sázím na Žitkovské bohyně [online]. Reflex.cz [citováno 18. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://www.reflex.cz/clanek/kulturni-tip/45730/kniha-roku-i-kdyz-mame-teprve-brezen-sazim-na-zitkovske-bohyne.html>>.
- KOTRLA, P. 2012. Za zbytky magie do Kopaníc [online]. Týdeník rozhlas [citováno 18. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<http://www.radioservis-as.cz/archiv12/18_12/18_porid.htm>.
- KUBÍČKOVÁ, K. 2009. D okrytu se běhalo v nočních košilích [online]. Metropolislive.cz [citováno 9. 1. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://metropolislive.cz/detail/5237/>>.
- KŮROVÁ, Z. 2012. Tučková: Nejlepší bylo se do toho kraje rozjet [online]. Literární.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z

WWW:<http://www.literarni.cz/rubriky/zive/rozhovory/tuckova-nejlepsi-bylo-se-do-toho-kraje-rozjet_8994.html>.

LJUBKOVÁ, M. 2012. Od červené knihovny k oslavě vyprávění [online]. Souvislosti.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://www.souvislosti.cz/clanek.php?id=1347>>

LOJÍN, J. 2012. Žitkovské bohyně [online]. cdb.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://www.cdb.cz/kniha-53603-zitkovske-bohyne-zitkovske-bohyne>>.

MALUŠOVÁ, B. 2012. Knihu Žitkovské bohyně jsem musela napsat spisovně [online]. Slováký deník [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<http://slovacky.denik.cz/tydenik_slovacko/knihu-zitkovske-bohyne-jsem-musela-napsat-spisovne-20120708.html>.

NAGY, P. 2012. Tučková, Kateřina: Žitkovské bohyně 2 [online]. iLiteratura.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://iliteratura.cz/Clanek/30165/tuckova-katerina-zitkovske-bohyne-2>>.

NOVÁKOVÁ, Š. 2012. Soumrak bohyně ze Žitkové [online]. Kulturissimo.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://www.kulturissimo.cz/index.php?zitkovske-bohyne-katerina-tuckova-recenze-knihy&detail=503>>.

POVOLNÝ, D. 2009. TUČKOVÁ: Kurátorkou a spisovatelkou na volné noze [online]. Věda.muni.cz [citováno 1. 4. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://www.veda.muni.cz/veda-a-vyzkum/1650-tuckova-kuratorkou-a-spisovatelkou-na-volne-noze#.UWP1waKeORw>>.

REK. 2012. Román Kateřiny Tučkové o bohyních vychází nejdřív elektronicky. Přečtěte si ukázkou [online]. Ihned.cz [citováno 3. 3. 2013]. Dostupné z WWW <http://art.ihned.cz/c1-54884840-roman-kateriny-tuckove-o-bohynich-vychazi-nejdriv-elektronicky-precete-si-ukazku>>.

SPÁČILOVÁ, M., KUBÍČKOVÁ, K. 2012. Vítězné Žitkovské bohyně už plánují film a minisérii [online]. iDnes.cz [citováno 18. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<http://kultura.idnes.cz/katerina-tuckova-a-zitkovske-bohyne-se-dostanou-do-filmu-pek-/filmvideo.aspx?c=A121108_110026_filmvideo_jaz>.

ŠKODA, S. 2009. Příběh holky vyhnané z Brna. [online]. Lidovky.cz [citováno 9. 1. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://katerina-tuckova.cz/recenze-Vyhnaní-Gerty-Schnirch-Lidovky-2.html>>.

- ŠPIDLA, K. Literární matiné [online]. ČRo České Budějovice [citováno 18. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<http://hledani.rozhlas.cz/?query=kry%C5%A1tof+%C5%A1pidla&offset=0&porad=%22333x_Liter%C3%A1rn%C3%AD%20matin%C3%A9%22&zdroj=audia>.
- ŠTEFKOVÁ, M. 2012. Bravurní souhra faktů a mýtů [online]. VašeLiteratura.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://www.vaseliteratura.cz/recenze/pro-dospELE/2249-zitkovske-bohyne196.html>>.
- VANÍČEK, J. 2009. Řešení pohořelického pochodu v řeči „politically correct“ [online]. Deník Referendum [citováno 9. 1. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://denikreferendum.cz/clanek/537-reseni-pohorelickeho-pochodu-v-reci-politically-correct>>.
- ZLÁMALOVÁ, E. 2009. Kateřina Tučková – Vyhnání Gerty Schnirch [online]. Literární.cz [citováno 9. 1. 2013]. Dostupné z WWW:<http://literarni.cz/rubriky/recenze/proza/katerina-tuckova-vyhnan-i-gerty-schnirch_7890.html>.
- BORŮVKOVÁ, V. 2007. Dekolt mi nikdy nikdo nenatrhl... [online]. Metropolis.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://www.metropolislive.cz/detail/1362/33/>>.
- FALTÝNEK, V. 2009. O brněnské dívce jménem Gerta Schnirch [online]. Český rozhlas 7 Rádio Praha [citováno 9. 1. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://radio.cz/cz/rubrika/knihy/o-brnenske-divce-jmenem-gerta-schnirch>>.
- VARYŠ, V. 2010. Kateřina Tučková: Vyhnání Gerty Schnirch [online]. Český rozhlas 3 Vltava [citováno 9. 1. 2013]. Dostupné z WWW:<http://rozhlas.cz/mozaika/literatura/_zprava/707411>.
- FRŮHAUFOVÁ, I. 2012. Tučková, Kateřina: Žitkovské bohyně [online]. iLiteratura.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://www.iliteratura.cz/Clanek/29901/tuckova-katerina-zitkovske-bohyne>>.
- ANDREJSOVÁ, V. 2012. Když Žitkovské bohyně očarují racionální svět [online]. Topzine.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://www.topzine.cz/recenze-zitkovske-bohyne-kateriny-tuckove-kdyz-magie-narusi-racionalni-svet>>.

JURČOVÁ, V. 2012. Tučková rozkrývá pohnuté osudy žitkovských bohyní [online] Kultura21.cz [citováno 18. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<<http://www.kultura21.cz/literatura/4372-tuckova-zitkovske-bohyne>>.

VANER, V. 2012. Kateřina Tučková: Žitkovské bohyně [online]. Literární.cz [citováno 10. 3. 2013]. Dostupné z WWW:<http://www.literarni.cz/rubriky/recenze/proza/katerina-tuckova-zitkovske-bohyne_9047.html>

Žitkovské bohyně [online]. Audioteka.cz [citováno 18. 3. 2013]. Dostupné z WWW:< <http://audioteka.cz/zitkovske-bohyne,produkt.html>>.